USPOREDBA RAZVOJA SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE I AUSTRIJE

Cvetić, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:499013

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

DIPLOMSKI RAD

USPOREDBA RAZVOJA SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE I AUSTRIJE

Mentor:

Prof.dr.sc Zlatan Reić

Student:

univ.bacc.oec Antonija Cvetić

Split, rujan, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD 1

1.1. Predmet i cilj rada 1

1.2. Istraživačke hipoteze 5

1.4 Metode istraživanja 6

1.6 Struktura rada 8

2. TEORIJSKI ASPEKTI SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA 9

2.1 Razvoj selektivnih oblika turizma 9

2.2 Održivi razvoj turizma 10

2.3 Dionici u održivom turizmu 14

2.4. Ekoturizam i njegove značajke 15

3. RAZVOJ SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA U RH 20

3.1 Povijest razvoja 20

3.2 Resursi za oblikovanje i prilagodba ponude 23

4. RAZVOJ SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA NA RECEPTIVNIM TRŽIŠTIMA -PRIMJER AUSTRIJE 26

4.1 Primjer dobre prakse 28

4.2 Pretpostavke uspješne implementacije 30

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA 32

5.1 Definiranje metodologije istraživanja 32

5.2 Rezultati istraživanja 34

5.3 Testiranje hipoteza 39

7. ZAKLJUČAK 49

SAŽETAK 50

SUMMARY 51

LITERATURA 52

POPIS TABLICA 54

POPIS SLIKA I GRAFOVA 55

PRILOG: Anketni upitnik 56

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet i cilj ovog rada je definirati selektivne oblike turizma te objasniti i usporediti njihov razvoj na području Hrvatske i Austrije. Selektivne oblike turizma još se naziva i posebnim, alternativnim i specifičnim oblicima.

Selektivni turizam se poistovjećuje sa terminom „održivi turizam“, a uzrok tome jest davanje novih pristupa i načina rješavanju starih problema, ostvarivanju manjih negativnih djelovanja kako na prirodu, tako i na stanovništvo turističke destinacije. Sam pojam selektivnog turizma počeo se koristiti sedamdesetih godina i on označuje kretanja turista kojima nije primarni cilj sunce i more već noviji, suvremeniji načini odmora. U određenju koja se vrsta selektivnog turizma provodi kod odlaska turista na odmor glavni je primarni motiv, tj. način na koji turist želi da zadovolji sebe prilikom odmora. [1]

Selektivni oblici turizma se u današnje vrijeme sve više počinju spominjati te implementirati u razvojne strategije turizma mnogih država. Razlog tome je promjena trendova, želja i zahtjeva turista, pa tako i turističke potražnje.

Sve više država želi razvijati ovakve vrste turizma što se potvrđuje i u strategiji razvoja Republike Hrvatske do 2020. godine gdje se daje odgovor na pitanje kakav turizam Hrvatska želi i treba razvijati te utvrđuje ključne aktivnosti turističke politike usmjerene na osiguravanje proizvodnih, institucionalnih, organizacijskih i ljudskih pretpostavki za poboljšavanje konkurentske sposobnosti hrvatskog turizma i korištenje resursne osnove na *načelima odgovornog i održivog razvoja*.[2]

Selektivni turizam, kao pojam, javlja se u stručnoj hrvatskoj literaturi početkom devedesetih godina od strane nekolicine hrvatskih turističkih znanstvenika. Tom pojmu prethodili su neki slični pojmovi, a osnovni cilj je bio razvrstavanje turističkih vrsta kao suprotnost masovnom turizmu.[3]

[1] Hrabovski-Tomić E. (2008) Selektivni oblici turizma, Fakultet za uslužni turizam, Sremska Kamenica
[2] Vlada Republike Hrvatske, (2013.), „Strategija razvoja turizma RH do 2020.“, Zagreb, str. 3.
[3] Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744 pristupljeno 09.02.2019.

Do takve promjene doveo je urbani način života u velikim metropolama koji podrazumijeva monotonu svakodnevnicu što dovodi do želje za promjenom, bijega od zagađenosti urbanih sredina. Također sve više se govori i o važnosti i jačanju ekološke svijesti turista, što može biti jedna od podloga za stvaranje turističke ponude svake destinacije.

Druga polovica 20. stoljeća se smatra prekretnicom gdje dominira masovni turizam, te se krajem toga stoljeća počinju spominjati selektivni oblici turizma. Ono što privlači potencijalne turiste je netaknuta priroda, očuvani okoliš te svi prirodni i antropogeni resursi koje destinacija ima.

Razvoj selektivnog turizma u posljednjim je desetljećima dokazao iznimno širok spektar djelovanja kroz proširivanje potražnje i ponude slijedom potrebe zadovoljavanja turista i ostvarivanja odgovarajućih ekonomskih učinaka. Na taj način on je proširio svoje djelovanje na brojne druge sektore ili ih pak vezao uza se, pa danas djeluje u zajednici sa njima. Iz toga su proizašli brojni selektivni oblici turizma među kojima su najznačajniji i aktualni kulturni, ekoturizam, zdravstveni, sportski, nautički i religijski turizam uz koje ima još mnogo manje značajnih oblika.[4]

Kasper C. [5] je klasificirao selektivne oblike turizma prema više različitih osnova, a to su podjele prema motivaciji te podjela prema vanjskim učincima.

Podjela prema motivaciji:

- Rekreativni turizam (rekreativni turizam u bližim ili dalekim destinacijama, zdravstveni turizam),
- Kulturni turizam (kulturni svjetovni turizam i religijski turizam),
- Socijalni turizam (roditeljski turizam, turizam udruženja i saveza),
- Sportski turizam (aktivni i pasivni sportski turizam),
- Komercijalni turizam (poslovni i kongresni, turizam sajmova i izložbi),
- Politički turizam (diplomatski turizam, turizam političkih manifestacija).

Podjela prema uzrocima i vanjskim učincima prema:

- Prema podrijetlu (nacionalni turizam, međunarodni turizam),

[4] Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu 2011. Str 225., prema Kasper, C., 1975:14-15).
[5] Ibid. str. 225

- Trajanju boravka (turizam kratkog boravka, turizam tranzita ili graničnih prijelaza, rekreativni turizam na bližim odredištima, turizam dužeg trajanja boravka, turizam godišnjih odmora),
- Sezonama (ljetni turizam, zimski turizam),
- Broju sudionika (individualni turizam, kolektivni turizam, turizam skupina ili društava, klupski turizam, masovni turizam, obiteljski turizam),
- Dobi sudionika (turizam mladih, turizam treće dobi),
- Vrstama prijevoza (željeznički turizam, automobilski turizam, avionski turizam, pomorski, riječni i jezerski turizam),
- Vrsti smještaja (hotelski turizam, para – hotelski turizam, turizam sekundarnog domicila, kamping turizam),
- Učincima na platnu bilancu (aktivni turizam – receptivni turizam, pasivni turizam – emitivni turizam),
- Načinu plaćanja (socijalni turizam, turizam iz štednje i kredita), o sociološkim kategorijama (ekskluzivni i luksuzni turizam, tradicionalni turizam, turizam mladih, socijalni turizam).

Kod svih navedenih oblika turizma bitno je naglasiti važnost primjene održivosti uz njihov koncept razvoja. Definicija održivog razvoja označava održivi razvoj kao takav razvoj u kojem su procesi promjena, upotrebe resursa, smjer intervencija, tehnološki razvoj i institucionalne promjene koje se provode, u skladu s potrebama današnjih i budućih generacija.[6] Nepoštovanje koncepta održivosti, vodi ka neefikasnom razvoju, u smislu sve većeg rasipanja resursa i energije, odnosno tendencije dugoročnog pogoršanja odnosa inputa i outputa u globalnim razmjerima.[7]

[6] Bačun, D., Matešić, M., Omazić, M.A., (2012.), „Leksikon održivog razvoja“, Zagreb, Hrvatski poslovni savjet za
održivi razvoj.
[7] Održivi razvoj, raspoloživo na: http://www.policy.hu/pesic/GLAVA_1.pdf , str. 13 pristupljeno 09.02.2019.

Hahn (1989.) je posljedice turističkih aktivnosti podijelio u četiri kategorije:

- Mehanički učinci: zbijanje, otvrdnjavanje gornjeg sloja i erozija tla kao i uništenje vegetacije.
- Intenzivno korištenje površina: trošenje površina i promjena izgleda pejzaža, unos štetnih tvari u zrak, zemlju i vodu: sagorijevanje pogonskih goriva, isparavanje otpada ili curenje kemijskih sredstava, otpad.
- Ometajući učinci: buka ili smrad.

Tendencija uspostave održivosti kod razvoja turizma je da se smanje zagađenja svih oblika u turističkim destinacijama te da se da važnost očuvanju prirode tj. svih resursa jer su upravo oni ti koji privlače turiste u destinaciju, te ako se u sadašnjosti ne brine o očuvanju, u budućnosti će se dovesti u pitanje opstanak samog razvoja turizma. Za opstanak je potrebno strategijama i putem odgovornog ponašanja konstantno unaprjeđivati oblike turizma koji zagovaraju održivost.

Turistički projekt u globalnim razmjerima koji u sebi nema ugrađene i elemente zaštite i očuvanja prirode danas nema razvojne perspektive. Dugoročni zadatak razvoja znanja, ekološke svijesti, gostoljubivosti, susretljivosti i prijateljskih stavova prema turistima - gostima, te poticanje motivacije za bavljenje i prepoznavanje turističkih potencijala je jedan od najvažnijih prioriteta koje danas zahtjeva globalni turizam. Takav odnos nužno podiže kvalitetu usluge, podiže stupanj zadovoljstva gosta, širi pozitivan turistički „imidž“, pozitivno utječe na najkvalitetniju promidžbu - usmenu predaju, te na ponovni dolazak „starih“ gostiju.[8]

U ovom radu će se klasificirati svi relevantni pojmovi vezani za navedene oblike turizma. Kroz teorijske odrednice i identificiranje uloge selektivnih oblika turizma promatrat će se stanje razvijenosti u Hrvatskoj i usporediti sa stanjem razvoja Austrije. Istražit će se razlike u upravljanju razvojem te ukazati na perspektive i mogućnosti razvoja i budućnosti.

[8] Jadrešić, V. : Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma. Pletada, Zagreb, 2010.

1.2. Istraživačke hipoteze

U radu će se testirati dvije istraživačke hipoteze :

H0: Selektivni oblici turizma imaju pozitivan utjecaj na ukupan razvoj turizma u Hrvatskoj i u Austriji.

Ova hipoteza će dati odgovor na pitanje u kojim sve područjima, i na koji način doprinosi razvoj selektivnih oblika turizma.

H1: Postoji povezanost između selektivnih oblika turizma i održivog razvoja.

Ova hipoteza će se provjeriti tako što će se istražiti mišljenje različitih dionika u turizmu, te ispitati mišljenje o važnosti primjene selektivnih oblika turizma te povezanosti s održivim razvojem. Istražiti će se u kolikoj mjeri su zastupljeni u Hrvatskoj i Austriji selektivni oblici, te će se usporediti sličnosti i razlike u njihovoj implementaciji.

1.3 Ciljevi istraživanja

Osnovni cilj je analizirati i kroz teorijske odrednice, prikazati ulogu selektivnih oblika turizma. Uočit će se pozitivni i negativni aspekti razvojnih učinaka turizma na tim prostorima te teorijski identificirati pojam „selektivni turizam“. Istražit će se stanje razvoja selektivnih oblika turizma u Hrvatskoj te usporediti sa stanjem u Austriji. Statistički će se usporediti ponuda i potražnja te će se skrenuti pažnja na mogućnosti i potrebne mjere za poboljšanje selektivnih oblika turizma tih dviju zemalja. Ukazat će se na primjere gdje će se uvidjeti raznolikost ponude Austrije, te na mogućnosti razvoja na prostoru Hrvatske. Jedan od važnijih ciljeva je ukazati na mogućnosti proširenja sveukupne turističke ponude, produljenja sezone pa samim time i poboljšanje ekonomskog stanja.

Vrlo važna karakteristika selektivnih turističkih vrsta očituje se u poticanju gospodarskog razvoja destinacije, posebice malog gospodarstva. Ova karakteristika traži više pažnje od strane državne administracije Hrvatske i svih zemalja u tranziciji obzirom da se veći dio nacionalne ekonomije temelji na malom i srednjem poduzetništvu .[9]

[9] Luković, T.: Power Point, predavanja na kolegiju „Menadžment malih poduzeća“, zimski semestar 2007. godine.

1.4 Metode istraživanja

Za provedbu istraživanja koristiti će se literatura u obliku znanstvenih radova, stručnih članaka, knjiga, internetskih izvora domaćih i stranih autora te literatura koja je dostupna na online bazama podataka iz područja turizma, održivog turizma, strateškog menadžmenta i destinacijskog menadžmenta.

Korištene metode pri obradi podataka su primarni i sekundarni podatci. Kako bi se testirala postavljena istraživačka pitanja te ostvarili postavljeni ciljevi, korištene su različite metode. Teorijski dio rada bazira se na sljedećim metodama istraživanja [10]

1. *Induktivna metoda* – kojom se na temelju pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, odnosno od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva i činjenica dolazi se do općih zaključaka.

2. *Deduktivna metoda* – sustavna i dosljedna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojem se iz općih stavova izvode posebni, pojedinačni, odnosno iz općih postavki dolazi se do konkretnih, pojedinačnih zaključaka.

3. *Metoda analize* – raščlanjivanje složenih misaonih tvorevina (pojmova, sudova i zaključaka) na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente I izučavanje svakog dijela (elementa) za sebe i u odnosu na druge dijelove, odnosno cjeline.

4. *Metoda sinteze* – koja se odnosi na spajanje, sastavljanje, jednostavnih misaonih tvorevina u složene i složenijih u još složenije, povezujući izdvojene elemente, pojave, procese i odnose u jedinstvenu cjelinu u kojoj su njezini dijelovi uzajamno povezani

5. *Metoda deskripcije* – postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjenja

6. *Metoda kompilacije* – preuzimanje tuđih rezultata znanstveno-istraživačkog rada, odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja. Ovo je jedna od najčešće korištenih metoda u ovom istraživanju.

7. *Intervju* - glavno obilježje intervjua je da se pitanja postavljaju usmeno. Odgovore koji će se zabilježiti isto tako dobivamo usmeno. On je jako sličan anketi, prije svega u sastavljanju

[10] Zelenika, R. (2000.): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, četvrto izdanje ,Rijeka

upitnika. Formalnog je tipa, pitanja su standardizirana što nosi sa sobom da je odgovore relativno lako kvantificirati

8. *Anketna metoda* – poseban oblik ne-eksperimentalnog istraživanja koje kao osnovni izvor podataka koristi osobni iskaz o mišljenjima, uvjerenjima, stavovima, pribavljen odgovarajućim standardiziranim nizom pitanja.

1.5 Doprinos istraživanja

Doprinos ovog rada očitovat će se u različitim primjerima razvoja koji se mogu primijeniti u Hrvatskoj po uzoru na pozitivne primjere iz Austrije. U radu će se nastojati doprinijeti boljem razumijevanju pojma selektivnih oblika turizma, te putem usporedbe proučiti će se načini za uvođenje novih, inovativnih ideja kod stvaranja turističke ponude na području Hrvatske.

Ukazati će se na važnost pridobivanja novih tržišta koja će se ostvariti širenjem ponude u Hrvatskoj čemu prethodi utvrđivanje aktualnih trendova suvremene turističke potražnje. Proširenje ponude u destinaciji je jedan od ključnih faktora koji bi privukao željeni tržišni segment. Trendovi se mijenjaju te sve više turista traži zadovoljenje individualnih potreba i istraživanje onih lokacija koje su još uvijek netaknute. Sve te činjenice pokazuju da bi se država trebala pobrinuti za prilagođavanjem ponude turistima te samim time bi se izbjegla masovnost turizma koja se smatra nepoželjnom. Razvoj selektivnih oblika turizma nije ovisan o razdobljima u godini što znači da se mogu sprovoditi tijekom cijele godine te je baziran na ekološkom, sociokulturnom i ekonomskom principu održivosti, temelji se na kvalitetnoj usluzi i na izvornom identitetu.

Usporedba će također biti provedena putem SWOT analize, gdje će se uvidjeti slabosti i prijetnje, da bi se u budućnosti mogle lakše korigirati te pretvoriti u prilike i snage. Sve te informacije mogu se iskoristiti u cilju osvajanja novih tržišta, privlačenja novih segmenata turista te proširivanja trenutne turističke ponude Hrvatske što bi u budućnosti dovelo do veće prepoznatljivosti cijele destinacije.

1.6 Struktura rada

Rad je podijeljen na 4 međusobno povezane cjeline, uključujući uvodno poglavlje i zaključak te popis korištene literature.

U uvodnom dijelu rada, definiran je predmet i cilj rada, objašnjeni su ciljevi koji se žele postići istraživanjem te su prezentirane istraživačke hipoteze, metode istraživanja, znanstveni doprinos te struktura samoga rada.

Kroz drugo poglavlje, teoretski se pristupa pojmu selektivnih oblika turizma te se objašnjavaju načini i razlozi zbog kojih su se počeli razvijati, objašnjava se pojam održivog razvoja turizma, navode se dionici u održivom turizmu te se pojašnjava pojam ekoturizma i njegovih značajki.

U trećem poglavlju se istražuje stanje i mogućnosti razvoja selektivnih oblika turizma Republike Hrvatske te se navodi povijest razvoja kao i resursi za oblikovanje ponude te se ukazuje na razvojne šanse i potencijal unaprjeđenja turističke ponude.

U četvrtom poglavlju prikazuje se aktualno stanje Austrije po pitanju selektivnih oblika turizma te razvoja samog turizma, navode se primjeri dobre prakse te pretpostavke uspješne implementacije.

U zadnjem dijelu rada pojašnjeni su rezultati empirijskog istraživanj te rad završava sa zaključkom kao osvrtom na cjelokupni rad te je na kraju priložen popis korištenih slika, tablica i literature i anketni upitnik.

2. TEORIJSKI ASPEKTI SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA

2.1 Razvoj selektivnih oblika turizma

Turizam se smatra vrlo složenom ekonomskom pojavom te ga je moguće klasificirati i raščlanjivati na različite segmente. Na samim početcima razvoja masovni takozvani „hard" turizam se smatrao pojavom koja je bila poželjna te je na pozitivan način utjecala na područje na kojem su se razvijali turistički tokovi i potražnja. Sedamdesetih godina znanstvenici su počeli uviđati i neke negativne aspekte te se tih godina počinju razvijati oblici turizma suprotni masovnom koje nazivamo „soft" ili alternativnim, specifičnim, selektivnim, turizmom posebnih oblika, odgovornim turizmom. Specifični oblici turizma orijentirani su na manje definirane segmente turističke potražnje, a nastali su kao suprotnost masovnom turizmu.[11] Oni obuhvaćaju sve vrste putovanja koja su individualno planirana prema preferencijama i željama suvremenih turista, što znači da se ponuda prilagođava manjim skupinama potrošača te se na taj način i diversificira. Kod selektivnih oblika regionalni razvoj turizma se razvija na način da se daje na važnost prirodnim resursima koje određena destinacija ima. „Budući da se alternativni turizam najčešće smatra turizmom malih brojeva, prisutne su pojave koje nose i izvjesne klasne predrasude. Naime, ovakvi oblici turizma obično preferiraju participaciju manjih skupina i bogatijih pojedinaca koji posjeduju široku izobrazbu, a odlikuje ih kvaliteta kontroliranog ponašanja usklađenog s dugotrajnim društvenim normama domicilnog područja„.[12]

Konstantno rastuće godišnje stope rasta turizma sve više predstavljaju znatne izazove i mogućnosti za one koji turizam shvaćaju kao strategiju ekonomskog razvoja i kao alat za povećanja prihoda koji se zauzvrat može uložiti u zaštitu i upravljanje nematerijalnom baštinom koja je pod pritiskom.

Održivi turizam se smatra rješenjem za brojne ekonomske i ekološke probleme. Često se tvrdi da se turizam malih razmjera svodi na minimum negativne učinke na način da stvaranjem malih poduzeća koja zapošljavaju lokalne ljude, povećavaju prihod i na taj način povećavaju

[11] Pirjevec, B., Kesar, O.: „Počela turizma", Mikrorad i Ekonomski fakultet, Zagreb, 2002.

[12] Geić, 2011., prema Wight, P., 1993.

kvalitetu života. Međutim, postoje sumnje da se takav turizam više pruža konstruktivan put za rješavanje isključivo hitnih problema 21. stoljeća .[13]

Sasvim je razumljivo da ljudi vide u vrijeme velikih procesa poput globalizacije i svim ostalim utjecajima, napredak vraćajući se rješenjima s kojima se čini lakše kontrolirati odnosno vraćanje na one oblike turizma koji su u manjoj količini štetni za okoliš pa tako i za sve resurse kojima raspolaže jedna destinacija.

Douglas (2001) definira: "Putovanje koje za primarni cilj ima ostvarenje nekog posebnog interesa i uživanja što može biti hobi, fizička aktivnost, zanimanje za određenu temu ili destinaciju, samoostvarenje, edukacija, odnosno zadovoljavanje želja i potreba pojedinca". Prema Novelli (2005) turizam „niša" obuhvaća:

- Turizam specijalnih interesa (SIT) (npr. dark turizam, gastronomski turizam, omladinski turizam i sl.);
- Turizam tradicije i kulture (npr. turizam kulturne baštine, obrazovani i vjerski turizam i sl.);
- Aktivni turizam (npr. sportski i avanturistički turizam);

2.2 Održivi razvoj turizma

Turizam i održivi razvoj su dvije uvjetovane pojave. Turizam je zainteresiran za održivost resursa jer su sami resursi temelj njegova razvoja. Kada se govori o održivom razvoju često se zanemaruje da se održivost uvlači u dugu povijest gdje su ljudi razmišljali o tome kako živjeti u skladu i ravnoteži u suživotu s prirodom.

Washington (2015, str. 8-16) gledajući unatrag pomaže razumjeti pojmove održivosti i održivog razvoja. Washington spominje pojam "stare održivosti" gdje spaja dugogodišnji ljudski odnos s prirodom te zaključuje da stara održivost nije samo instrument politike nego svjetonazor i zbirka etičkih principa koja povezuje zajedničku povijest ljudi i prirode. Za Washingtona, stara održivost povezana je s životom u "harmoniji" i "ravnoteži" s prirodom.

[13] McCool i dr. 2013, str. 214

Sve manja briga za prirodom te negiranje tzv. "stare održivosti" dovela je do sadašnjeg stanja gdje se zadnjih godina umanjivala važnost same prirode te se nije dovoljno pažnje pridavalo njenoj revitalizaciji .

Kada se govori o tome kako implementirati u sustav nešto što vodi ka održivosti potrebno je uzeti u obzir 3 vrlo važne komponente.

Slika 1. Sastavnice održivog razvoja turizma

Izvor: Izrada autora

Prva sastavnica/komponenta održivog razvoja turizma je

- *Ekonomska*

Za većinu lokalnih, regionalnih i nacionalnih tijela cilj turizma je financijska korist. Samim time javlja se problem da sav prihod odlazi uglavnom van destinacije odnosno većim korporacijama koje nemaju sjedište na tom području. Za održivi turizam neizbježno je da lokalno stanovništvo sudjeluje u planiranju i razvoju turizma. Suprotno tome turizam ima i mnoge pozitivne ekonomske učinke kao što je povećanje zaposlenosti i poboljšanje infrastrukture.

- *Ekološka*

Ona uvažava razvoj koji je u skladu sa svim ekološkim procesima te se daje na važnost održavanju bioloških resursa te uvažavanju bioloških različitosti Također je bitno izraditi smjernice za operativno djelovanje te ocjenu utjecaja na okoliš kako bi se pratile posljedice turizma na eko sustav. Važno je da se strategije na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini usklade s općim smjernicama održivog razvoja te je vrlo bitna i izrada studija održivosti koje bi imale sve bitne komponente kako u stvarnosti implementirati sve planove koji su navedeni u studijama.

- *Socijalna*

Turizam uključuje različite aktivnosti te intenzivnu interakciju između različitih kultura što može dovesti do negativnih socio-kulturnih utjecaja turizma. Lokalno stanovništvo mora biti u mogućnosti osjetiti kontrolu nad svojim vlasništvom te nad procesima planiranja koje uključuje razvoj turizma. Zajednica ne bi trebala biti isključivo ovisna o turizmu te je vrlo bitno da se razvijaju i ostale gospodarske grane Negative posljedice razvoja turizma na zajednicu kao što povećanje korupcije, lokalni kriminal, prostitucija i gubitak tradicionalnih vrijednosti i kulture mogu biti vrlo štetne te mogu dovoditi do ometanja lokalnog stanovništva i njihovog načina života što dugoročno vrlo štetno može djelovati na cijelu destinaciju. Kako bi se omogućio sklad između turista i lokalnog stanovništva turisti trebaju biti informirani kako postupati te se ponašati u destinaciji te moraju poštivati etičke kodekse destinacije u koju dolaze. Upravo ova komponenta omogućava kompatibilnost razvoja s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje utječe razvoj te trajno održavanje i isticanje identiteta lokalne zajednice.

Postoji 12 glavnih ciljeva održivog razvoja. Oni su opisani u publikaciji Svjetske turističke organizacije (UNWTO) "Učiniti turizam održivijim: vodič za stvaraoce politika:

1. „Ekonomska održivost: osiguravanje održivosti i konkurentnosti turističkih destinacija i poduzeća kako bi bila u stanju dugotrajno napredovati i osiguravati korist.

2. Boljitak lokalne zajednice: maksimiziranje doprinosa turizma gospodarskom napretku destinacije uključujući lokalno zadržavan udio potrošnje posjetitelja.

3. Kvaliteta radnih mjesta: poboljšanje količine i kvalitete lokalnih poslova stvorenih radi turizma i koje turizam održava, uključujući razinu plaće, uvjete rada i dostupnost svima bez diskriminacije na temelju spola, rase, invaliditeta ili bilo koje druge osnove.

4. Društvena pravednost: težnja uspostavljanju opsežne i pravedne raspodjele gospodarskih i društvenih koristi ostvarenih turizmom u čitavoj destinaciji, uključujući povećanje prilika, prihoda i usluga dostupnih siromašnima.

5. Zadovoljstvo posjetitelja: osigurati sigurno, zadovoljavajuće iskustvo posjetiteljima, dostupno svima bez diskriminacije vezano uz spol, rasu, invaliditet ili bilo koju drugu osnovu.

6. Lokalno upravljanje: davanje prava glasa lokalnim zajednicama i njihovo uključivanje u planiranje i donošenje odluka o upravljanju i budućem razvoju turizma u njihovome području u suradnji s ostalim dionicima.

7. Blagostanje zajednice: održavanje i poboljšanje kvalitete života lokalnih zajednica, uključujući društvene strukture i pristup resursima, pogodnostima i sustavima održavanja života, a izbjegavajući bilo koji oblik društvene degradacije ili iskorištavanja.

8. Kulturno bogatstvo: poštivanje i poboljšavanje povijesnog nasljedstva, autentične kulture, tradicija i osebujnosti destinacija.

9. Fizički integritet: održavanje i poboljšanje kvalitete krajobraza, kako urbanog tako i ruralnog i izbjegavanje fizičke i vizualne degradacije okoliša.

10.Biološka raznolikost: podržavanje očuvanja prirodnih područja i staništa, te biljnoga i životinjskog svijeta i minimiziranje njihovog oštećivanja.

11.Učinkovito korištenje resursa: minimiziranje korištenja rijetkih i neobnovljivih izvora u razvoju i radu turističkih objekata i usluga.

12.Čistoća okoliša: svođenje na najmanju razinu zagađenja zraka, vode i zemlje, te stvaranje otpada koje uzrokuju turistička poduzeća i posjetitelji.„[14]

[14] 12 ciljeva održivog razvoja turizma http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=4534 pristupljeno 02.07.2019

Kao brzo rastući sektor, turizam je sve veći izvor pritiska na prirodne resurse i okoliš, utječe na društvene uvjete, kulture i okoliš turističkih područja. Ovaj trend može voditi smanjenju koristi od turizma za lokalnu i širu ekonomiju. Što se tiče ekonomskih koristi, turizam sigurno predstavlja priliku za ekonomski razvoj, ekonomsku diversifikaciju i rast povezanih aktivnosti. Zato turizam može predstavljati potencijal za ostvarenje koristi. Glavni pritisci dolaze od prijevoza, upotrebe vode i zemljišta, upotrebe energije u zgradama i postrojenjima i proizvodnje otpada. Erozija tla i utjecaj na bio raznolikost također su pitanja povezana s turizmom. U nekim popularnim destinacijama ovi su pritisci uzrokovali nepovratnu degradaciju lokalnog okoliša. Turizam je glavni pokretač porasta potražnje u putničkom prijevozu i s njime povezanim okolišnim utjecajima.[15]

Kako bi se prosudila uloga turizma u održivom korištenju prirodnih resursa i njihovoj raznolikosti, važno je uzeti u obzir potencijalne negativne utjecaje turizma. Oni su grubo podijeljeni na utjecaje na okoliš i socioekonomske učinke; potonji su uglavnom oni koji su nametnuti lokalnim i autohtonim zajednicama. Iako se takvi utjecaji na prirodne resurse mogu manje lako kvantificirati i analizirati, oni mogu biti barem jednako važni, ako dugoročno ne i važniji, od izravnih utjecaja na okoliš.[16]

2.3 Dionici u održivom turizmu

Prema Freemanu (1984, str.46), dionici su „bilo koja skupina ili pojedinci koji mogu utjecati ili utječu na ostvarivanje ciljeva organizacije".

Dionici (eng. stakeholders) u održivom turizmu se dijele u osam skupina a to su:

- Vlada
- Nevladine organizacije
- Lokalna zajednica
- Turisti.
- Turistička industrija (hotelska industrija..)
- Volonteri
- Eksperti

[15]Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 02.07.2019.

[16] Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 02.07.2019.

- Mediji

Svaki od dionika ima posebnu ulogu u održavanju ovog oblika turizma. Dionicima se smatraju pojedinci ili skupine koje su na direktan ili indirektan način uključeni, zanima ih ili utječu ili pozitivno ili negativno na razvoj turizma. Ukoliko su dionici učinkovito uključeni može se reći da se smanjuje potencijalan sukob između turista i domaćina te također da bi se razvoj učinkovito provodio potrebno je da su svi dionici jednako uključeni te da djeluju u sinergiji.

Tablica 1. Stakeholderi i područja održivog razvoja u turizmu

Stakeholderi		Glavna područja održivog razvoja turizma
▪ Relevantna ministarstva ▪ Lokalna zajednica ▪ Svi segmenti turističke industrije ▪ Pružatelji transporta ▪ Javni sektor ▪ Neprofitne organizacije za zaštitu prirode ▪ Tijela za očuvanje kulturne baštine ▪ Radnički savjeti ▪ Turisti	*Suradnja kao preduvjet*	▪ Okoliš i svi oblici zagađenja ▪ Iskorištenje resursa ▪ Poslovna praksa turističkih agencija ▪ Održiva proizvodnja i potrošnja ▪ Regulative za zaštitu okoliša

Izvor: Center for Inter-Disciplinary Research, Tourism and Food, UNWTO.

2.4. Ekoturizam i njegove značajke

Povećani promet u turizmu, posebno u područjima sa izuzetnim prirodnim bogatstvom, urgentno poziva na veću odgovornost svih strana koji aktivno učestvuju u turističkom razvoju. Rastući broj turista neosporno donosi ekonomske koristi, ali ukoliko turističko upravljanje ne uključuje ili ne sadrži faktore minimizirajućih posljedica na prirodno naslijeđe, ovaj promet će proizvoditi negativne utjecaje na ukupnu okolinu.[17]

Naglasak je na turizmu sa ekološkim predznakom, obzirom da ova vrsta turizma ovisi o prirodi, jer se "ekoturizam fokusira na prirodu, kao primarnu motivaciju za putovanje, kako bi se unaprijedilo znanje i svijest o prirodi. Iako još uvijek nema konsenzusa oko jedne

[17] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7

općeprihvaćene definicije ekoturizma, autori su se usuglasili oko samih kriterija ekoturizma, koji na prvom mjestu ima uživanje ali i zaštitu u prirodnom nasljeđu, kao i proces saznavanja o njemu samom. Interes za eko i 'zelene' vidove turizma kontinuirano bilježi izraziti rast, što prati u isto vrijeme i povećanu potražnju za 'prirodnim' turističkim proizvodima.[18]

U tom smislu mogu se definirati tri osnovna kriterija koji opisuju ekoturizam[19]:

- posvećenost prirodi
- fokusiranost prema učenju i saznavanju, te
- socio-kulturnu održivost.

Prema tome, prvi kriterij je okrenut prema prirodnom nasljeđu i fokus putovanja je prvenstveno priroda. Potom je drugi kriterij da interakcija posjetitelja sa tim atrakcijama treba biti bazirana na stjecanju daljih spoznaja dakle, edukaciji. Upravo element učenja diferencira ekoturizam od ostalih, 'prirodnih' putovanja kao što je avanturistički turizam ili 3S. Treći kriterij je neophodnost aktivnosti koje bi podržavale socio-kulturnu održivost.[20]

U diskusiji oko definicije ekoturizma, uz ova tri ugrađuje se četvrti kriterij koji se odnosi na ekonomsku nezavisnost, u smislu da se određeni dio dobiti koji se ostvaruje od ekoturističkog prometa vraća lokalnoj zajednici. Ovaj element je uključen u kriterije kao jedan od važnijih, posebno imajući u vidu koliko je neophodna ekonomska stabilnost u zajednici i da je to u većini slučajeva segment zbog kojeg dolazi do odstupanja od uspostavljenih sistema zaštite.[21]

Prema Ceballos-Lascurainu (1983) eko turizam je definiran kao putovanje u relativno netaknuta prirodna područja sa specifičnim ciljem proučavanja, divljenja i uživanja u krajoliku i biljnim i životinjskim vrstama. Ova definicija se smatra prvom formalnom definicijom ekoturizma.

U kasnijim definicijama ekoturizma dolazi do učestalog korištenja pojma odgovornog putovanja, umanjenog negativnog utjecaja na okoliš kao i pozitivnog socio-ekonomskog učinka na lokalne zajednice, no evidentno je da nema jedne, općeprihvaćene definicije ekoturizma. Još uvijek u nedostatku konsenzusa, naglasak se daje prvenstveno na komponente

[18] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7
[19] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7
[20] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7
[21] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7

ili kriterije koji se primjenjuju kako bi se neka djelatnost mogla dovesti u istu ravan sa ekoturističkom djelatnošću.[22]

Povjerenstvo Svjetske zajednice za zaštitu prirode (IUCN) o nacionalnim parkovima i zaštićenim područjima (CNPPA) definira ekoturizam kao: „ekološko odgovorno putovanje i posjetu u relativno netaknuta prirodna područja, kako bi se uživalo i cijenilo prirodu (i sve popratne sadržaje) i kulturne značajke, prošle i sadašnje koje promiču očuvanje, imaju nizak utjecaj na posjetitelje, i osiguravaju aktivnu društveno-ekonomsku uključenost lokalnog stanovništva. " [23]

Prema Međunarodnom društvu za ekoturizam *The International Ecotourism Society* (TIES), ekoturizam podrazumijeva "Odgovorna putovanja na zaštićena područja koja brinu o očuvaju okoliša, te brinu o dobrobiti lokalnog stanovništva"(TIES 2015). To znači da oni koji provode i koji sudjeluju u razvoju ekoturizma trebaju slijediti navedene smjernice:

- Minimizirati negativne utjecaje.
- Izgraditi ekološku i kulturnu svijest i poštovanje.
- Omogućiti pozitivna iskustva za posjetitelje i za domaćine.
- Osigurati izravne financijske koristi za očuvanje.
- Omogućiti financijsku korist i osnaživanje lokalnog stanovništva.
- Povećati osjetljivost na političku, okolišnu i socijalnu klimu zemalja domaćina.

Ekoturizam također podržava zaštitu prirodnih područja podizanjem svijesti lokalnog stanovništva i turista o potrebi zaštite okoliša, stvaranjem radnih mjesta i ostvarivanjem ekonomske koristi za lokalnu zajednicu te organizacije koje su zadužene za zaštitu prirodnih područja.[24]

Ekoturizam je oblik turizma u kojem osviješteni gosti podupiru zaštitu prirode i okoliša na destinaciji koju su odabrali, kao i kulturnu baštinu lokalne zajednice. Glavne karakteristike ekoturizma jesu:

- Promicanje održive aktivnosti malog razmjera bliske prirodnom okolišu.
- Opsluživanje pojedinačnih posjetitelja ili male grupe.

[22] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7
[23] Ceballos-Lascurain citiran u Ross and Wall 1999, str. 124
[24] Ćurić, K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta,Vol. 1 No. 1

- Naglasak na kakvoći proizvoda i personaliziranu uslugu.
- Potiče veliko zanimanje za lokalni okoliš i lokalne proizvode.
- Pomaže u promicanju odgovornog ponašanja i podizanju svijesti o potrebi zaštite prirode.[25]

Turisti koji prakticiraju ekoturizam ne razmišljaju samo o tome da za uloženi novac dobiju što više, već žele što manje utjecati na područje koje su odlučili posjetiti, pazeći pritom da i lokalna zajednica zauzvrat dobije prihod koji joj osigurava egzistenciju. To znači da preferiraju konzumaciju domaćih, autohtonih proizvoda, po mogućnosti iz ekološkog ili pak organskog uzgoja, zatim upoznavanje s običajima i kulturom lokalnog stanovništva. Često se takav oblik turizma veže uz posjet nekim zaštićenim prirodnim područjima. Takvi gosti vode računa i o načinu prijevoza pa se mnogi, imaju li mogućnosti, odlučuju za željeznički prijevoz, budući da ona manje utječe na okoliš od automobila.[26]

S obzirom na nepostojanje konsenzusa oko ekoloških utjecaja, kao i da standardi i certifikacije još nisu uspostavljeni na međunarodnom nivou, ostaje da svako područje koje tek razvija ili ima već razvijen ekoturistički promet uspostavi prihvatljive ekološke standarde i certificiranje. Očekuje se, naravno, da za vodilju imaju navedene kriterije, mada je u principu teško odrediti koliki je stupanj poštivanja mjera bez zakonske regulative.[27]

Kako se ekoturizam razvija, tako usporedno raste i potreba za razvijanjem prateće infrastrukture, poput smještajnih kapaciteta, prometne infrastrukture, ekoturističkih centara itd., koji se po konceptu razlikuju od konvencionalne infrastrukture. U ovakvim situacijama ekoturizam je zaista vrsta turizma koja može dovesti do održivog razvoja, ali treba imati na umu da postoje slučajevi gdje ekoturizam nije u suštini različit hibrid od konvencionalnog turizma osim ukoliko je pažljivo planiran i upravlja.[28]

Potreba za naglašavanjem odgovornosti se još više naglašava jer prevladava osjećaj da je napredak prema održivom turizmu nedovoljan, uglavnom iz razloga jer svi očekuju

[25] Miljak, T. i sur. (2012): Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske. Učenje za poduzetništvo, Vol. 2 No. 2.
[26] Miljak, T. i sur. (2012): Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske. Učenje za poduzetništvo, Vol. 2 No. 2.
[27] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7
[28] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7

odgovornost od drugih, dok odgovorni turizam podrazumijeva preuzimanje odgovornosti od svih koji su na bilo koji način involvirani u razvoj turizma: vladinih agencija, raznih lokalnih i međunarodnih organizacija, privatnih i javnih poduzeća, lokalnih zajednica i stanovništva, turističkih i putničkih agencija, nevladinih organizacija. Također se može primijetiti kako je evidentan porast turista sa izraženom odgovornošću i povećanom ekološkom angažiranošću koja naročito dolazi do izražaja na putovanjima u područja bogata prirodnim naslijeđem.[29]

Odgovorni turizam konceptualno poštuje sve kriterije postavljene za ekoturizam, s tim što dodatno podvlači praktično djelovanje i poziva na odgovornost svih dionika. Prirodno i kulturno-povijesno naslijeđe u svom bogatstvu potiče i podržava blagostanje lokalne zajednice, te je potrebno da i sama lokalna zajednica to prepozna i stavi se aktivnije u njegovu zaštitu. Bitno je povećati odgovornost zajednice, te ni u kojem slučaju ne narušavajući njenu ekonomsku nezavisnost.[30]

[29] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7

[30] Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7

3. RAZVOJ SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA U RH

3.1 Povijest razvoja

Selektivni turizam, kao znanstveno stručni pojam, javlja se u djelima autora zadarske humanističke škole izučavanja turizma, koju je predvodio prof. dr. Vlatko Jadrešić ali i kod drugih autora, od 1990.- tih godina do danas. Paralelno sa pojmom selektivni turizam javljaju se, nešto češće, pojmovi, kao: selektivni oblik turizma i selektivne vrste turizma. Razvoj turizma nakon Domovinskog rata postao je jedna od najvažnijih strateških razvojnih odrednica Hrvatske. Promjene na svjetskom, europskom i mediteranskom turističkom tržištu, krajem drugog tisućljeća i početkom trećeg, u turizmu nitko nije predvidio. Došlo je, pod snažnim utjecajem emitivnog turističkog tržišta, do bitne promjene u strukturi turističkog receptivnog tržišta.[31]

U Hrvatskoj se u stručnoj literaturi selektivni oblici turizma počinju spominjati početkom devedesetih godina te se može konstatirati da je tome prethodila uključenost u svjetske i europske procese o održivom razvoju navedenim kronološkim redoslijedom:

- 1972. Godine donesena je „Rezolucija o zaštiti čovjekove sredine“.
- Procjena utjecaja na okoliš provodi se još od sredine 70-ih godina prošlog stoljeća, a zakonom je propisana 1980. godine.
- U godini Svjetskog skupa o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru, 1992., donesena je „Deklaracija o zaštiti okoliša“ kojom se Hrvatska opredjeljuje za održivi razvoj.
- Održivi razvitak, sukladno Zakonu o zaštiti okoliša (NN 110/08.), postiže se suradnjom i zajedničkim djelovanjem Hrvatskog sabora, Vlade, županija, Grada Zagreba, velikih gradova, gradova i općina te svih drugih dionika u cilju zaštite okoliša, svakoga u okviru svoje nadležnosti i odgovornosti. Ovdje se još jednom stavlja naglasak na zajedničko djelovanje svih dionika s ciljem postizanja održivosti kao preduvjeta za budući razvoj.
- „Prijedlog Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske do 2020. godine“ kao ključnog strateškog dokumenta koji dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvoj te zaštitu okoliša prema održivom razvoju. [32]

[31] Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744 pristupljeno 10.07.2019

[32] Održivi razvoj u RH http://socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvjesce-Odr%C5%BEivi-razvoj-u-RH-Pavic-Rogosic.pdf pristupljeno 10.07.2019

Razvoj istraživanja u turizmu, u zadnjem desetljeću, osvijetlio je mnoge aspekte donošenja odluke o odlasku na turističko putovanje. Multidisciplinarna istraživanja potvrdila su da motiv nije jedini činitelj donošenja odluke i njegovo učešće oscilira zavisno od niza utjecaja subjekta koji donosi odluku. Također, motiv ne može biti isključivi kriterij koji određuje način realizacije turističke potrošnje, a što ukazuje na to da je isključivost razvrstavanja turističkih vrsta jednostranost koja onemogućava razvoj znanstvene misli u turizmu.[33]

Potrebno je naglasiti kako se najčešće radi o sljedećim motivima: bijegu od svakodnevice i udaljenosti od rodnog mjesta ili domicila, odmoru, razonodi, relaksaciji, zabavi, sportu, putovanju, kulturnoj baštini (s kulturno-povijesnim spomenicima), kulturnom interesu, zdravstvenim uslugama, dokolici, pojedinim misijama, sastancima i mitinzima, ekskurzijama, slobodnom ponašanju i mnogim drugim.[34]

Selektivne turističke vrste javljaju se kao dio sustavnog makro strateškog razvojnog zaokreta u turizmu. Kao protuteža pojmu masovni turizam javio se i selektivni turizam kao pojam a isto je i s pojmom masovnog turizma. Radi se o dva suprotna turistička razvojna koncepta. Ako je masovni turizam koncept razvoja turizma u kojemu turist kao pojedinac nije prepoznat, u tzv. selektivnom turizmu on to jest, pa i više od toga. Najvažnija karakteristika selektivnog turizma je postavljanje turista u fokus istraživanja i oblikovanja ponude i turističkih proizvoda. U takvo profiliranom turizmu, turist postaje osnovni subjekt prepoznat po imenu i prezimenu.[35]

Važno obilježje selektivnih turističkih vrsta je disperzija, odnosno diversifikacija ponude i turističkih proizvoda. Veliki broj proizvoda turističke ponude prilagođen je manjim skupinama turista/potrošača. Njihov životni vijek je relativno kratak i ta karakteristika je ciljno postavljena. U tom procesu realizira se: zadovoljenje potreba turista, poticanje razvoja novih potreba i rađanje novih proizvoda.[36]

[33] Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744
[34] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
[35] Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744
[36] Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744

Predviđanja razvoja turizma do 2020. godine uključuju daljnji rast i razvoj turizma. Čimbenici koji dugoročno djeluju na turističku potražnju su demografske promjene, ekonomski rast u glavnim emitivnim zemljama, slobodno vrijeme te promjene u preferencijama potrošača.[37]

Potrebno je u budućnosti, prilikom razvoja turizma, težiti sljedećim ciljevima:

a) razvojem svijesti u svakom pojedincu te njegova usmjeravanja u pravcu humanijeg, čovječnijeg turizma
b) u oplemenjivanju i redizajniranju postojećeg masovnog turizma i
c) odlučnoj i svestranoj orijentaciji i realizaciji prema novome selektivnom ili održivom turizmu, to jest prema turizmu održivog razvitka.[38]

[37] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
[38] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu

3.2 Resursi za oblikovanje i prilagodba ponude

Republika Hrvatska obiluje resursima koji su pogodni za razvoj selektivnih oblika turizma, te se do sada potencijal nije iskorištavao u dovoljnoj mjeri. Promjene u potražnji na turističkom tržištu sve više signaliziraju da je potrebno na neki način uvesti diferencijaciju na svim poljima ponude.

Originalni izgled sela (imanja), ljepota okoliša te zanimljivi sadržaji i gastronomska ponuda ekološki proizvedenih autohtonih jela preduvjeti su uspješnom razvoju ekoturizma na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Nadalje, svako obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koje želi uvesti ekoturizam kao dodatnu djelatnost mora postaviti društvene i prirodne granice prihvatljivih promjena uz minimalnu upotrebu zaštitnih sredstva koja negativno utječu na prirodu, biljni i životinjski svijet.[39]

Jedan od preduvjeta razvoja ekoturizma u Republici Hrvatskoj je dobro osmišljen marketing. To podrazumijeva važnost poznavanja profila ekoturista. Ekoturisti su osobe osjetljive po pitanju zaštite okoliša, većinom visoko obrazovane, a najveću motivaciju za novim putovanjima im predstavlja uživanje i boravak u prirodi i upoznavanje novih destinacija uz mogućnost boravka u tradicionalnom smještaju.[40]

Važno je uvesti standard ekoturizma koji sadrži elemente certifikata i eko oznaku. Jedan od načina nagrađivanja gospodarstava i poslovanja je dodjeljivanje kredibilnog priznanja. Priznanje se može dodijeliti kao certifikat ili eko oznaka. Certifikat se dodjeljuje onim proizvođačima koji potpuno zadovoljavaju određene standarde.[41]

[39] Ćurić, K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta,Vol. 1 No. 1
[40] Ćurić, K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta,Vol. 1 No. 1
[41] Ćurić, K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta,Vol. 1 No. 1

Prirodni kapital Hrvatske je jedno od temeljnih uporišta održivog razvoja Hrvatske. Potrebno je razlikovati sljedeći prirodni kapital:

1. Prirodna sredina – velike površine koje su još naprosto prirodna sredina; dio njih je
2. Proglašen zaštićenim područjima i obuhvaćen nacionalnim parkovima i parkovima prirode;
3. Ugodna klima
4. Raznovrsni i posjetiteljima zanimljivi krajolici i ambijenti (more, otoci, razvedena obala, jezera, rijeke, planine, i sl.);
5. Relativno čisti okoliš, posebno u ruralnim, a još više u planinskim predjelima;
6. Relativno bogata biološka raznolikost (flora i fauna) koju počinju ugrožavati veliki građevinski pothvati.[42]

Hrvatski prirodni kapitali, okoliš, priroda, zaštićena područja, mnogi ambijenti i krajolici, od kojih je većina u ruralnim prostorima, osnova su za turističku i poljoprivrednu ponudu. Kapitaliziranje spomenutih prirodnih kapitala moguće je samo ako se oni sustavno i aktivno čuvaju, ako se njihovo samo obnavljanje i održivost kao i estetska strana nikako ne ugrožavaju. Upotreba ovih kapitala mora biti samo i isključivo održiva. Bit je u ravnoteži ekonomske investicije i dobiti te dobrobiti za prirodne osnove života. Nadalje, osim prirodnog kapitala, jedan od ključnih čimbenika kvalitetne primjene održivog razvoja je ljudski i društveni kapital, odnosno ljudski potencijali, snaga i sposobnost ključnih društvenih aktera na nekom području. Bez osnaženih i sposobnih ljudi nema ni osnaženog i primjenjivog održivi razvoj.[43]

U Hrvatskoj je velik dio prirodnih resursa voda i šuma koji su u vlasništvu države. Njima upravljaju državne tvrtke Hrvatske vode i Hrvatske šume. Način na koji se gospodari vodama i šumama uvelike utječe na kvalitetu okoliša i općenito na zdravlje i dobrobit ljudi u zemlji. Privatizacija i zagađenje, najveći su neprijatelji hrvatskih prirodnih resursa. Ukupna površina šuma i šumskoga zemljišta u Republici Hrvatskoj iznosi cca 2.688.687 ha te čini 47,5% kopnene površine države. Prema službenim podacima, Hrvatska raspolaže s oko 45 milijardi m^3 obnovljive slatke vode, ili 9500 m^3 po stanovniku, pa je u tom smislu, zemlja bogata

[42] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
[43] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu

vodom. UNESCO-vo izvješće od prije pet godina stavlja Hrvatsku na visoko treće mjesto u Europi po vodnim zalihama.[44]

S obzirom na bogatu resursnu turističku osnovu, potrebno je prilagoditi turističku ponudu u skladu sa dostupnim prirodnim resursima. Tri su ključne komponente turističkog proizvoda:

1. Iskustvena: festivali, aktivnosti, zajednica, događaj, zabava, kupnja, sigurnost, usluge
2. Emotivna: ljudi, kulturni i povijesni resursi, gostoljubivost
3. Fizička: infrastruktura, prirodni resursi, smještaj, restorani, trgovine.[45]

Društveni kapital se odnosi na obilježja društvene organizacije, poput povjerenja, normi i mreža koje mogu poboljšati učinkovitost društva olakšavanjem usklađenog djelovanja. Važno je zapamtiti kako se društveni kapital ne uspostavlja zakonima i političkom voljom, već nastaje i održava se spontano, u svakodnevnim interakcijama, tijekom dužeg vremenskog razdoblja. Njegovo su tkivo društvene vrijednosti i norme koje se oslanjaju na kulturnu tradiciju. Riječ je, dakle, o zajedničkom resursu ili općem dobru. U tom smislu, društveni kapital valja razlikovati od zatvorene obiteljske povezanosti ili grupne lojalnosti (klike) koje korist za mali krug ljudi mogu ostvarivati na štetu šire zajednice. [46]

Društveni kapital je ključni čimbenik gospodarskog, društvenog i političkog razvoja. On nije neovisan o povijesnom razvoju. Društvene navike, prijateljske mreže, norme i vrijednosti ne nastaju, niti nestaju, preko noći. Kada je riječ o Hrvatskoj, razdoblje između 1995. i 2003. godine obilježava negativna dinamika društvenoga kapitala. Također, za izgradnju društvenog kapitala potrebno je vrijeme. Kako bi se socijalizacijom počele prenositi na nove generacije, korisne se norme i društvene mreže moraju potvrditi u praksi.[47]

Neki od društveno socijalnih uvjeta podrazumijevaju prihvaćenost djelovanja poslovnog subjekta od strane lokalnog stanovništva, pozitivan utjecaj i odnos poslovnog subjekta prema

[44] Agroklub: Šuma i voda https://www.agroklub.com/sumarstvo/suma-i-voda/10796/ pristupljeno 03.08.2019.
[45] Hrvatska turistička zajednica: Od resursa do turističkog proizvoda https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-12/Snjezana-Boranic-Zivoder-OD-RESURSA-DO-TURISTICKOG-PROIZVODA-4120.pdf pristupljeno 03.08.2019.
[46] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
[47] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu

ljudima uključujući zaštitu zdravlja i sigurnosti za lokalno stanovništvo, kao i davanje prednosti lokalnom stanovništvu pri zapošljavanju.[48]

4. RAZVOJ SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA NA RECEPTIVNIM TRŽIŠTIMA - PRIMJER AUSTRIJE

Selektivne turističke vrste javljaju se kao dio sustavnog makro strateškog razvojnog zaokreta u turizmu. Kao protuteža pojmu masovni turizam javio se i selektivni turizam kao pojam, za kojega je već rečeno da je leksički nespretan, ali, u tom slučaju, isto je i s pojmom masovnog turizma. Radi se o dva suprotna turistička razvojna koncepta. Ako je masovni turizam koncept razvoja turizma u kojemu turist kao pojedinac nije prepoznat, u tzv. selektivnom turizmu on to jest, pa i više od toga. Najvažnija karakteristika selektivnog turizma je postavljanje turista u fokus istraživanja i oblikovanja ponude i turističkih proizvoda.[49]

Austrija je savezna parlamentarna republika na čelu sa šefom vlade, odnosno kancelarom, i šefom države, odnosno predsjednikom. Zemlja se sastoji od devet saveznih pokrajina („Bundesländer"). I savezna vlada i pokrajinske vlade imaju izvršne ovlasti. Savezni parlament sastoji se od dva doma: Donjeg doma („Nationalrat") s neposredno izabranim članovima i Gornjeg doma („Bundesrat") čije članove izabiru pokrajinski parlamenti. Najvažniji sektori austrijskoga gospodarstva 2016. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (22,9 %), industrija (21,6 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (17,5 %). Trgovina unutar EU-a čini 71 % izvoza Austrije (Njemačka 30 %, Italija 6 % i Slovačka 4 %), a kad je riječ o državama izvan EU-a, u Sjedinjene Države izvozi se 6 % i u Švicarsku 5 %. Kad je riječ o uvozu, 78 % dolazi iz država članica EU-a (Njemačka 43 %, Italija 6 % i Češka 4 %), a kad je riječ o državama izvan EU-a, 6 % se uvozi iz Švicarske i 3 % iz Kine.[50]

Turizam u Austriji se počeo razvijati još u vrijeme Franje Josipa I., kada su popularizirana brojna kupališta kao npr. Bad Ischl i Bad Gestein koja su prije svega koristili i posjećivali građani viših slojeva. Unaprjeđivanju turizma je prije svega pridonijela izgradnja dobre željezničke mreže koja je omogućila građanima mobilnost i brz dolazak do odredišta. U

[48] Ćurić, K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta,Vol. 1 No. 1

[49] Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744

[50] Austrija https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/austria_hr pristupljeno 20.08.2019.

razdoblju između dvaju svjetskih ratova razvoj turizma stagnira, a turisti Austriju zamjenjuju drugim, atraktivnijim odredištima. Početkom 90-ih godina prošloga stoljeća omiljene aktivnosti turista postaju kupanje, planinarenje, skijanje te razgledavanje gradova, a sve to im omogućuje upravo austrijska turistička ponuda.[51] Turizam je u Austriji vrlo važna ekonomska grana i gospodarstvo koje u velikoj mjeri zapošljava. Austrija je postala jedna od većih turističkih destinacija u svijetu. Razlozi tomu su različiti: Alpe, klima, bogatstvo jezera i rijeka, gradovi i kultura te kulinarstvo. Domaćinstvo i razina kvalitete usluga u malom i obiteljskom poduzetništvu dodaju veću vrijednost u turističkom doživljaju.[52]

Danas su u Austriji razvijeni gotovi svi oblici turizma: ljetni, zimski, gradski, vjerski, kulturni, zdravstveni, itd. Prirodna bogatstva u obliku Alpa i drugih uzvisina, termalnih izvora, šuma i polja i livada te skijališta (Schladming, Kitzbühel, Sölden, Ischgl) su maksimalno iskorištena. Osim prirodom, Austrija je ispunjena i spomenicima kulturne baštine te brojnim povijesno značajnim gradovima kao što su Beč, Salzburg, Graz, Linz, Klagenfurt i sl., te oni isto tako privlače velik broj posjetitelja tijekom cijele godine. Brojne kulturne manifestacije kao što su balovi, koncerti, predstave i festivali također privlače veliku masu stranih posjetitelja. Austrija svojim turističkom ponudom privlači sve uzraste i generacije koje uglavnom zadovoljno napuštaju odmor proveden u nekoj od austrijskih destinacija.[53]

Važna značajka austrijskoga turizma jest da je on aktivan cijele godine, pa ne čudi da je 2016. godine broj noćenja turista porastao za 4,1 % te iznosio 140,9 milijuna, a 70 % iznosa dolazi od inozemnih turista. Iste godine su turisti u Austriji potrošili 17,4 milijardi eura te tako pridonijeli ukupnom prihodu koje je iznosio 40 milijardi eura. Predstavljajući sigurnu i politički stabilnu državu u vrijeme brojnih svjetskih kriza, Austrija ne privlači samo turiste nego i brojne strane investitore koji rado ulažu u daljnji turistički razvoj izgradnjom hotela i sličnim investicijama unutar austrijskih granica. Visokoobrazovano osoblje u ugostiteljskim i sličnim djelatnostima bitnima za dobru sliku turističke ponude prioritet je te stoga postoje brojne visoke i stručne škole specijalizirane za obuku djelatnika u turističkom sektoru.[54]

[51] Kovačić, T. i sur. (2019). Usporedba turističke posjećenosti Republike Hrvatske i Republike Austrije. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Vol. 10 No. 1, 2019.
[52] Ministarstvo Republike Austrije https://www.bmnt.gv.at/english/Tourism0.html pristupljeno 02.09.2019.
[53] Kovačić, T. i sur. (2019). Usporedba turističke posjećenosti Republike Hrvatske i Republike Austrije. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Vol. 10 No. 1, 2019.
[54] Kovačić, T. i sur. (2019). Usporedba turističke posjećenosti Republike Hrvatske i Republike Austrije. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Vol. 10 No. 1, 2019.

Prema statističkim pokazateljima u Austriju dolazi svake godine 41.5 milijuna turista (sa više od 28.1 milijuna internacionalnih turista) koji provedu oko 141 milijuna noći u Austriji. Tri najvažnija turistička tržišta su Njemačka, Austrija (domaće tržište) i Nizozemska koji generiraju oko 71% od ukupnog broja turističko noćenja. Prema istraživanju turističkih preferencija, glavni razlog odabira Austrije kao turističke destinacije jest priroda (okoliš), alpska zima, ponuda ljetnih sportova, visokokvalitetno domaćinstvo i dostupnost i široki raspon visokokvalitetnih (luksuznih) hotela.[55] Većina turista putuje u Tirol, zatim Salzburg i glavni grad Beč. Turisti u prosjeku ostaju 3-4 dana, u većini slučajeva u hotelima sa 4 zvjezdice (41,4%) i 3 zvjezdice (23,4%). 74 % gostiju putuje u Austriju osobnim automobilom, zatim avionom i željezničkim prijevozom. Većina njih poduzima individualna putovanja, u prosjeku trošeći oko 125 eura ljeti i 152 eura tijekom zimske sezone (po danu). Važnost i udio gradskog turizma je u porastu: 15,8% svih noćenja u Austriji bili su u glavnim gradovima austrijskih pokrajina.[56]

Održivi turizam u Austriji temelji se na tri stupa održivosti: ekonomska, ekološka i sociokulturna dimenzija održivosti kako bi sustavno održavali i unaprijedili svoju konkurentsku poziciju. Veliku ulogu za razvoj održivog turizma imalo je Ministarstvo turizma Austrije, koje je zajedno sa partnerima iz javnog i privatnog sektora bilo aktivno u područjima održivog turizma i time osnažujući poziciju Austrije kao održive i eco-friendly destinacije.[57]

4.1 Primjer dobre prakse

Beč je kao višestoljetna prijestolnica jednoga carstva i krune Habsburgovaca te jedna od vodećih svjetskih kulturnih metropola, bio i ostao domovina mnogih umjetnika. Ovo bogatstvo prirodne i kulturne raznolikosti doprinijelo je bogatstvu festivalske kulture u Austriji.[58]

U Austriji se održavaju i dva renomirana jazz festivala: Jazz fest u Beču i Jazz festival Saalfelden. „Jazz na pašnjaku“ samo je jedna od atrakcija koja svake godine brojne

[55] Ministarstvo Republike Austrije https://www.bmnt.gv.at/english/Tourism0.html pristupljeno 02.09.2019.
[56] Ministarstvo Republike Austrije https://www.bmnt.gv.at/english/Tourism0.html pristupljeno 02.09.2019.
[57] Ministarstvo Republike Austrije https://www.bmnt.gv.at/english/Tourism0.html pristupljeno 02.09.2019.
[58] Austrija turizam https://www.austria.info/hr/turisticke-destinacije/savezne-pokrajine/bec/bec pristupljeno 03.09.2019.

posjetitelje privuče na najznačajniji europski festival suvremenog jazza.[59]

Inače, i u plesnim natjecanjima ovdje ne postoje granice kreativnosti i otvorenosti. Festival ImPulsTanz u Beču najveći je europski festival suvremenog plesa, koji privlači umjetnike iz cijelog svijeta te pretvara Beč u globalno mjesto susreta različitih kultura, ili bolje rečeno svjetski plesni podij. Plesačka elita također se okuplja i u Innsbrucku, čije Plesno ljeto svake godine ugošćuje poznate koreografe i plesače.[60]

Salzburg se ubraja u najpoznatije gradove kulture na svijetu. Iznad grada koji broji okruglo 150.000 stanovnika uzdiže se tvrđava Hohensalzburg, najveća u potpunosti očuvana tvrđava u srednjoj Europi. Salzburška katedrala najvažnija je sakralna građevina u gradu. Tu je kršten i Wolfgang Amadeus Mozart, genius loci svoga rodnog .
Također je vrijedno spomenuti dvorac Mirabell s raskošnim perivojem.
U podnožju Mönchsberga nalazi se takozvani Festspielbezirk s malom i velikom dvoranom za održavanje festivala (Kleines i Großes Festspielhaus, djelo arhitekta Clemensa Holzmeistera, 1956-1960) te Felsenreitschule, sagrađena 1693. godine prema nacrtima Fischera von Erlacha. [61]

Salzburške festivalske igre, jedan od najznačajnijih svjetskih festivala, pokrenut je 1920. kao mirovni projekt najavivši oživljavanje duge tradicije festivala u Austriji. Jednako značajna točka u kulturnom kalendaru su i Festivalske igre Bregenza, koje se održavaju na najvećoj svjetskoj pozornici na jezeru.[62]
Tematski spektar je vrlo širok. Od renomiranih europskih klasičnih priredbi poput Styriartea, predvođenog zvijezdom dirigentom Nikolauson Harnoncourtom, festivala Franza Liszta i Haydnovih festivalskih dana u Gradišću ili Tirolskih festivalskih igara u Erlu. Najznačajniji festival na svijetu posvećen Schubertu nosi ime Schubertiade i održava se u Hohenemsu i Schwarzenbergu. Dvorski park u Grafeneggu ljeti je pak okupljalište zvijezda klasične glazbe.[63]

[59] Austrija turizam https://www.austria.info/hr/aktivnosti/grad-i-kultura/austrija-sjeciste-europe/festivali-za-sva- osjetila pristupljeno 03.09.2019.
[60] Austrija turizam https://www.austria.info/hr/aktivnosti/grad-i-kultura/austrija-sjeciste-europe/festivali-za-sva- osjetila pristupljeno 03.09.2019.
[61] Austrija turizam https://www.austria.info/hr/turisticke-destinacije/gradovi/salzburg pristupljeno 03.09.2019.
[62] Austrija turizam https://www.austria.info/hr/aktivnosti/grad-i-kultura/austrija-sjeciste-europe/festivali-za-sva- osjetila pristupljeno 03.09.2019.
[63] Austrija turizam https://www.austria.info/hr/aktivnosti/grad-i-kultura/austrija-sjeciste-europe/festivali-za-sva- osjetila pristupljeno 03.09.2019.

4.2 Pretpostavke uspješne implementacije

Jedan od osnovnih razloga odabira Austrije kao destinacije za odmor jest netaknuta priroda te je jedan od osnovnih resursa te zemlje. Stoga je turističkim poduzećima vrlo važno uključiti i promovirati održivi način postupanja sa prirodnom. Tako su, na primjer, izbjegavanje otpada i razdvajanje otpada ili koncepti uštede energije u gastronomiji i hotelijerstvu važni aspekti za komercijalizaciju turističkih ponuda.[64]

Kao jedan od uspješnih primjera implementacije održivog razvoja može se navesti dolina Trieben u pokrajini Štajerskoj u Austriji. Dolina nije posebno zaštićeno područje, no jedno je od najposjećenijih područja za skijanje na jugoistoku Austrije. Nalazi se na području Niskih Tura, koje karakteriziraju kristalinske stijene koje stvaraju idealno stanište za različite životinjske vrste.[65]
U godinama prije nego što je započeo projekt Dolina Trieben, skijaški turizam se proširio, posebno u području koje je lako dostupno iz Graza, glavnoga grada pokrajine Štajerska. Turizam i njegova ekspanzija utjecali su na degradaciju biljnog i životinjskog svijeta. Godine 2013. objavljen je novi vodič za skijaški turizam koji je uključivao nova područja za skijaški turizam, a koja su bila utočište za divokoze i druge životinje.[66]

U projekt održivosti i očuvanja biljnog i životinjskog svijeta bili su uključeni sljedeći dionici:

- Odjel za zaštitu životinja Štajerske
- Lokalna turistička udruga iz Visokih Tura
- Odjel za zaštitu prirode Alpskog kluba Austrija
- Austrijski alpski klub Naturfreunde
- VAVÖ: Savez alpskih klubova Austrije
- Lovačko udruženje Štajerske, dužnosnici lokalne vlasti
- Vlasnik zemljišta kojeg zastupa upravitelj područja
- Lokalni lovci

[64] Advantage Austria https://www.advantageaustria.org/international/zentral/business-guide-oesterreich/importieren-aus-oesterreich/tourismus-nach-oesterreich/Ueberblick.bs.html pristupljeno 03.09.2019.
[65] Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 03.09.2019.
[66] Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 03.09.2019.

- Lokalni domaćini i turoperateri.[67]

Glavni cilj projekta bio je zaštititi osjetljiva zimska boravišta, osobito staništa divokoza i tetrijeba (skloništa za divlje životinje). Kao dodatni cilj projekta navodi se pošumljavanjem zaštititi neka područja od skijaškog turizma.

Praktične mjere upravljanja:

- Nema područja zatvorenih za javnost (osim stanica za hranjenje jelena u dnu doline).
- Skijaški turisti su informirani i zamoljeni da izbjegavaju utočišta za divlje životinje.
- Izrađeni su materijali za pomoć u pronalaženju uobičajenih skijaških ruta i utočišta.[68]

Upravo takvim primjerom i načinom zaštite prirode moguće je zaustaviti daljnju i prekomjernu ekspanziju turizma, bilo da je riječ i o selektivnim oblicima turizma, potrebno je u daljnji razvoj uključiti načela održivosti. Posebice kada se radi o neobnovljivim resursima, potrebno je uključiti lokalne i regionalne vlasti u način ophođenja i strateškog preusmjeravanja turističke aktivnosti.

[67] Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 03.09.2019.

[68] Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 03.09.2019.

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

5.1 Definiranje metodologije istraživanja

U empirijskom dijelu ovog rada upotrebom kvantitativnih metoda u ekonomiji testiraju se postavljene hipoteze rada. Metoda anketiranja je postupak kojim se temeljem anketnog upitnika istražuju i prikupljaju podaci, informacije, stavovi i mišljenja o predmetu istraživanja (Zelenika,1998), u konkretnom istražuju se stavovi te mišljenja o stanju razvoja selektivnih oblika turizma u RH i Austriji.

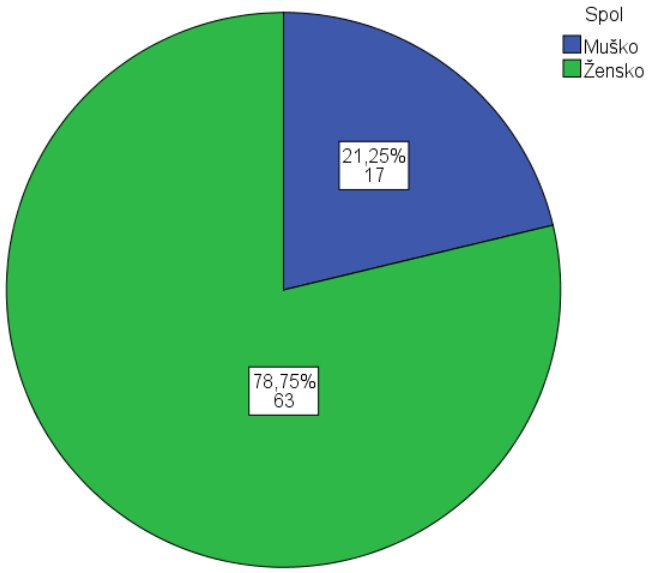
Upotrebom metoda grafičkog prikazivanja prezentiraju se socio-demografska obilježja ispitanika. Upotrebom T-testa testira se razina utjecaja selektivnog oblika turizma na ukupan razvoj turizma u Republici Hrvatskoj i Austriji, dok se razina slaganja na svaku od tvrdnji kojima se definira ukupan utjecaj selektivnog turizma na razvoj turizma testira Wilcoxonovim testom za jedan nezavisan uzorak.

Razlika u utjecaju selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma između Republike Hrvatske i Austrije prikazuje se kao delta, odnosno razlika u razini slaganja gdje u slučaju da je delta jednaka nuli razlika ne postoji, dok negativna vrijednost delte ukazuje veću razinu utjecaja selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Austriji u odnosu na Republiku Hrvatsku.

Povezanost sa održivim razvojem testira se korelacijom.

Analiza je rađena u statističkom programu SPSS 25, dok se zaključci donose pri razini signifikantnosti od 5%.

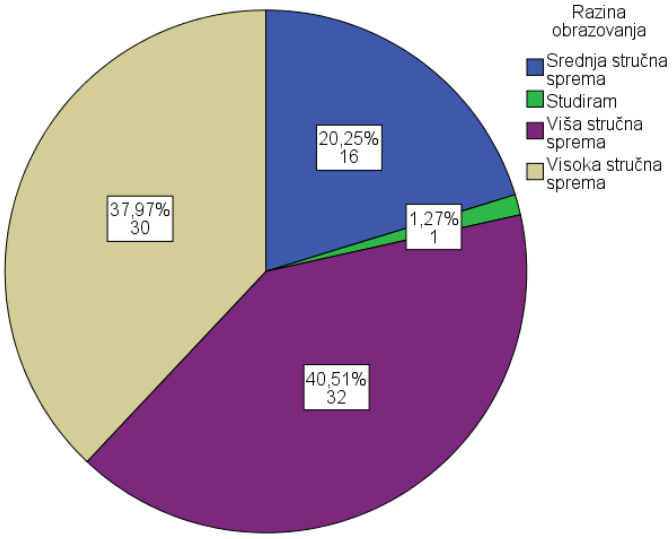
Graf 1. Spolna struktura ispitanika

Izvor: Istraživanje autora

Prema spolu ispitanika se može utvrditi da je u uzorku zastupljeno 63 žene (78,75%), te 17 muškarca (21,25%).

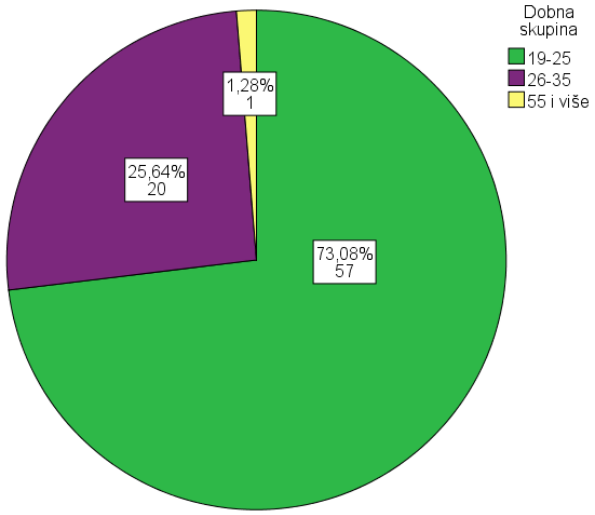
Graf 2. Obrazovna struktura ispitanika

Izvor: Istraživanje autora

Prema razini obrazovanja se može utvrditi da najveći broj ispitanika ima završenu višu stručnu spremu (32 ispitanika; 40,51%), dok najmanji broj ispitanika su studenti (1 ispitanik; 1,27%).

Graf 3. Dobna struktura ispitanika

Izvor: Istraživanje autora

Prema starosnoj dobi se može utvrditi da najveći broj ispitanika je starosne dobi između 19 i 25 godina (57 ispitanika; 73,08%), dok je svega jedan ispitanik ima 55 i više godina (1,28%).

5.2 Rezultati istraživanja

Republika Hrvatska

Na skupinu od 10 tvrdnji o utjecaju selektivnih oblika turizma na razvoj turizma ispitanici su iskazivali slaganje s ponuđenim tvrdnjama u rasponu od 1 do 5 gdje vrijednost 1 ukazuje na potpuno neslaganje, dok vrijednost 5 ukazuje na potpuno slaganje s tvrdnjama.

Tablica 2. Stupanj slaganja ispitanika o utjecaju selektivnih oblika turizma na razvoj turizma za Republiku Hrvatsku

	n	prosjek	SD	Medijan	Mod	Minimum	Maksimum
[Implementirani u strategije razvoja turizma]	80	3,33	0,98	3,00	4,00	1,00	5,00
[Kreirali nove motive dolaska u destinaciju]	80	3,64	0,94	4,00	4,00	2,00	5,00
[Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima]	80	3,74	0,98	4,00	4,00	2,00	5,00
[Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma]	80	3,63	1,05	4,00	4,00	1,00	5,00
[Zagovarali održiv razvoj turizma]	80	3,51	0,93	4,00	4,00	1,00	5,00
[Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji]	80	3,76	1,13	4,00	4,00	1,00	5,00
[Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine]	80	2,91	1,26	3,00	2,00	1,00	5,00
[Razvijeni u dovoljnoj mjeri]	80	2,39	1,02	2,00	2,00	1,00	5,00
[Generirali visoku turističku potrošnju]	80	2,95	1,01	3,00	4,00	1,00	5,00
[Poticali razvoj nerazvijenih područja]	80	3,53	1,07	4,00	4,00	1,00	5,00

Izvor: Istraživanje autora

Iz tablice deskriptivne statistike se može utvrditi najviša razina slaganja na tvrdnju da su selektivni oblici turizma u Republici Hrvatskoj stvarali dodatnu ponudu u destinaciji gdje je utvrđena prosječna razina slaganja s tvrdnjom 3,76 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 1,13, dok je najmanja razina slaganja utvrđena na tvrdnju da su selektivni oblici turizma u Republici Hrvatskoj razvijeni u dovoljnoj mjeri gdje je utvrđena prosječna razina slaganja s tvrdnjom 2,39 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 1,02.

Austrija

Na skupinu od 10 tvrdnji o utjecaju selektivnih oblika turizma na razvoj turizma ispitanici su iskazivali slaganje s ponuđenim tvrdnjama u rasponu od 1 do 5 gdje vrijednost 1 ukazuje na potpuno neslaganje, dok vrijednost 5 ukazuje na potpuno slaganje s tvrdnjama.

Tablica 3. Stupanj slaganja ispitanika o utjecaju selektivnih oblika turizma na razvoj turizma Republike Austrije

	n	prosjek	SD	Medijan	Mod	Minimum	Maksimum
[Implementirani su u strategije razvoja turizma]	80	3,84	0,85	4,00	4,00	1,00	5,00
[Kreirali nove motive dolaska u destinaciju]	80	3,86	0,87	4,00	4,00	1,00	5,00
[Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima]	80	3,96	0,86	4,00	4,00	2,00	5,00
[Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma]	80	3,95	0,88	4,00	4,00	1,00	5,00
[Zagovarali održiv razvoj turizma]	80	3,94	0,92	4,00	4,00	1,00	5,00
[Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji]	80	3,99	0,93	4,00	5,00	1,00	5,00
[Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine]	80	3,93	0,88	4,00	4,00	2,00	5,00
[Razvijeni u dovoljnoj mjeri]	80	3,80	0,82	4,00	4,00	2,00	5,00
[Generirali visoku turističku potrošnju]	80	3,75	0,83	4,00	4,00	2,00	5,00
[Poticali razvoj nerazvijenih područja]	80	3,79	0,91	4,00	4,00	1,00	5,00

Izvor: Istraživanje autora

Iz tablice deskriptivne statistike se može utvrditi najviša razina slaganja na tvrdnju da su selektivni oblici turizma u Austriji stvarali dodatnu ponudu u destinaciji gdje je utvrđena prosječna razina slaganja s tvrdnjom 3,99 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,93, dok je najmanja razina slaganja utvrđena na tvrdnju da su selektivni oblici turizma u Austriji generirali visoku turističku potrošnju gdje je utvrđena prosječna razina slaganja s tvrdnjom 3,75 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,83.

Turizam i održivi razvoj

Tablica 4. Stupanj slaganja ispitanika o održivom razvoju u razvoju turizma

	n	prosjek	SD	Medijan	Mod	Minimum	Maksimum
[Turizam traži kvalitetan, prirodan i očuvan prostor]	80	4,28	0,90	4,00	5,00	1,00	5,00
[Narušavanjem i uništavanjem prirode se remeti dugoročni razvitak turizma]	80	4,62	0,72	5,00	5,00	1,00	5,00
[Ekološka svijest društva je bitna za daljnji razvoj]	80	4,61	0,72	5,00	5,00	1,00	5,00
[Održiv načina razvoja je ključan za budućnost]	80	4,64	0,72	5,00	5,00	1,00	5,00
[Očuvan okoliš bitan je element turističke privlačnosti destinacije]	80	4,58	0,79	5,00	5,00	1,00	5,00
[Održivim razvojem turizma se maksimiziraju koristi]	80	4,44	0,85	5,00	5,00	1,00	5,00
[Potrebno je prethodno planirati te kontrolirati razvoj]	80	4,63	0,68	5,00	5,00	1,00	5,00
[Odgovorniji odnos prema okruženju olakšava razvoj]	80	4,59	0,72	5,00	5,00	1,00	5,00

Izvor: Istraživanje autora

Na ponuđene tvrdnje je utvrđena najviša razina slaganja s tvrdnjom da je održiv način razvoja ključan za budućnost gdje je utvrđena prosječna razina slaganja 4,64 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,72, dok je najniža razina slaganja utvrđena na tvrdnju da turizam traži kvalitetan, prirodan i očuvan prostor gdje je utvrđena prosječna razina slaganja s tvrdnjom 4,28 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,90.

Stavljajući u odnos razinu važnosti selektivnih oblika turizma između Republike Hrvatske i Austrije dolazi se do sljedećih rezultata.

Tablica 5. Odnos razine važnosti selektivnih oblika turizma između Republike Hrvatske i Austrije

	n	prosjek	SD	Medijan	Mod	Minimum	Maksimum
d.Implementirani su u strategije razvoja turizma	80	-0,51	1,22	0,00	0,00	-3,00	4,00
d.Kreirali nove motive dolaska u destinaciju	80	-0,23	1,15	0,00	0,00	-3,00	2,00
d.Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima	80	-0,23	1,20	0,00	0,00	-3,00	3,00
d.Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma	80	-0,33	1,19	0,00	0,00	-4,00	2,00
d.Zagovarali održiv razvoj turizma	80	-0,43	1,12	0,00	0,00	-3,00	2,00
d.Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji	80	-0,23	1,14	0,00	0,00	-4,00	2,00
d.Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine	80	-1,01	1,56	-1,00	0,00	-4,00	2,00
d.Razvijeni u dovoljnoj mjeri	80	-1,41	1,25	-1,00	-2,00	-4,00	2,00
d.Generirali visoku turističku potrošnju	80	-0,80	1,14	-1,00	0,00	-4,00	2,00
d.Poticali razvoj nerazvijenih područja	80	-0,26	1,18	0,00	0,00	-4,00	3,00

Izvor: Istraživanje autora

Prosječna razina slaganja na sve ponuđene tvrdnje je veća u Austriji u odnosu na Republiku Hrvatsku gdje je najveća razlika utvrđena na tvrdnju da su selektivni oblici turizma razvijeni u dovoljnoj mjeri gdje je kod Austrije utvrđena veća razina slaganja u prosjeku za 1,41 bod, dok je najmanja razlika utvrđena na tvrdnju da selektivni oblici turizma generiraju visoku turističku potrošnju gdje je utvrđena prosječna razlika u slaganju za 0,80 bodova.

5.3 Testiranje hipoteza

U radu će se testirati dvije istraživačke hipoteze :

H0: Selektivni oblici turizma imaju pozitivan utjecaj na ukupan razvoj turizma u Hrvatskoj i u Austriji.

Ova hipoteza će dati odgovor na pitanje u kojim sve područjima, i na koji način doprinosi razvoj selektivnih oblika turizma.

Na temelju tvrdnji o selektivnom obliku turizma kreirana je ukupna razina utjecaja selektivnog turizma u Republici Hrvatskoj. Da selektivni oblici turizma imaju pozitivan utjecaj na ukupan razvoj turizma u Hrvatskoj i u Austriji se može utvrditi samo ako je srednja vrijednost ukupne razine slaganja s ponuđenim tvrdnjama veća od 3,00 budući da vrijednosti 1 i 2 upućuju na neslaganje, vrijednost 3 upućuje na indiferentnost, dok vrijednosti 4 i 5 upućuju na slaganje, iz čega se može utvrditi da samo vrijednosti 4 i 5 upućuju na slaganje, odnosno ako srednja vrijednost prelazi vrijednost 3,00.

Budući da kreirana varijabla ima obilježje kontinuirane numeričke varijable primjerena je upotreba parametrijskog T-testa.

Tablica 6. Razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma Republike Hrvatske

One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Utjecaj selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Republici Hrvatskoj	80	3,34	0,72	0,08
Utjecaj selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Austriji	80	3,88	0,77	0,09

Izvor: Istraživanje autora

Iz tablice se može utvrditi da je ukupna razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj 3,34 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,72, dok je prosječna razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Austriji 3,88 sa prosječnim odstupanjem od aritmetičke sredine 0,77.

Tablica 7. Prosječna razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj i Austriji

One-Sample Test

	Test Value = 3.00					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference Lower	Upper
Utjecaj selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Republici Hrvatskoj	4,168	79	<0,001	0,34	0,18	0,50
Utjecaj selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Austriji	10,272	79	<0,001	0,88	0,71	1,05

Izvor: Istraživanje autora

Na temelju empirijske t vrijednosti 4,168 se može donijeti zaključak da je prosječna razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj veća od centralne vrijednosti 3,00. Zaključak je donesen pri empirijskoj p vrijednosti <0,001.

Na temelju empirijske t vrijednosti 10,272 se može donijeti zaključak da je prosječna razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Austriji veća od centralne vrijednosti 3,00. Zaključak je donesen pri empirijskoj p vrijednosti <0,001.

Dakle, utvrđen je utjecaj selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj i Austriji.

Utjecaj svake od tvrdnji kojima se kreira utjecaj selektivnih oblika turizma na razvoj turizma testira se Wilcoxonovim testom za jedan nezavisan uzorak.

Tablica 8. Wilcoxonov test za analizu tvrdnji utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma

	n	prosjek	SD
[Implementirani u strategije razvoja turizma]	80	3,33	0,98
[Kreirali nove motive dolaska u destinaciju]	80	3,64	0,94
[Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima]	80	3,74	0,98
[Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma]	80	3,63	1,05
[Zagovarali održiv razvoj turizma]	80	3,51	0,93
[Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji]	80	3,76	1,13
[Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine]	80	2,91	1,26
[Razvijeni u dovoljnoj mjeri]	80	2,39	1,02
[Generirali visoku turističku potrošnju]	80	2,95	1,01
[Poticali razvoj nerazvijenih područja]	80	3,53	1,07

Izvor: Istraživanje autora

Iz tablice se može utvrditi da je prosječna razina slaganja sa 7 od 10 ponuđenih tvrdnji veća od 3,00, dok je na tvrdnje:

- Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine
- Razvijeni u dovoljnoj mjeri
- Generirali visoku turističku potrošnju

utvrđena srednja razina slaganja manja od 3, zbog čega se u slučaju utvrđivanja postojanja razlike u odnosu na vrijednost 3 utvrditi postojanje niske razine slaganja.

Testiranje razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj ukupnog turizma testira se Wilcoxonovim testom za jedan nezavisan uzorak.

Tablica 9. Wilcoxonov test za testiranje razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj ukupnog turizma

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The median of [Implementirani u strategije razvoja turizma] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,005	Reject the null hypothesis.
2	The median of [Kreirali nove motive dolaska u destinaciju] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
3	The median of [Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
4	The median of [Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
5	The median of [Zagovarali održiv razvoj turizma] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
6	The median of [Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
7	The median of [Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,567	Retain the null hypothesis.
8	The median of [Razvijeni u dovoljnoj mjeri] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
9	The median of [Generirali visoku turističku potrošnju] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,634	Retain the null hypothesis.
10	The median of [Poticali razvoj nerazvijenih područja] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

Izvor: Istraživanje autora

Nakon provedenog testiranja je utvrđeno da postoji visoka razina slaganja sa tvrdnjama da:

- Implementirani u strategije razvoja turizma
- Kreirali nove motive dolaska u destinaciju
- Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima
- Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma

- Zagovarali održiv razvoj turizma
- Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji
- Poticali razvoj nerazvijenih područja,

dok je niska razina slaganja utvrđena na tvrdnju, te je indiferentnost utvrđena na tvrdnje:

- Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine
- Generirali visoku turističku potrošnju,

te niska razina slaganja na tvrdnju da su razvijeni u dovoljnoj mjeri.

Tablica 10. Stupanj slaganja ispitanika o razine utjecaja selektivnih oblika turizma na ukupan razvoj turizma Austrije

	n	**prosjek**	**SD**
[Implementirani su u strategije razvoja turizma]	80	3,84	0,85
[Kreirali nove motive dolaska u destinaciju]	80	3,86	0,87
[Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima]	80	3,96	0,86
[Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma]	80	3,95	0,88
[Zagovarali održiv razvoj turizma]	80	3,94	0,92
[Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji]	80	3,99	0,93
[Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine]	80	3,93	0,88
[Razvijeni u dovoljnoj mjeri]	80	3,80	0,82
[Generirali visoku turističku potrošnju]	80	3,75	0,83
[Poticali razvoj nerazvijenih područja]	80	3,79	0,91

Izvor: Istraživanje autora

Iz tablice se može utvrditi da je srednja vrijednost slaganja sa svim ponuđenim tvrdnjama visoka (vrijednosti veće od centralne vrijednosti 3). Testiranje razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj ukupnog turizma testira se Wilcoxonovim testom za jedan nezavisan uzorak.

Tablica 11. Wilcoxonov test za testiranje razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj ukupnog turizma

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The median of [Implementirani su u strategije razvoja turizma] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
2	The median of [Kreirali nove motive dolaska u destinaciju] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
3	The median of [Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
4	The median of [Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
5	The median of [Zagovarali održiv razvoj turizma] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
6	The median of [Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
7	The median of [Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
8	The median of [Razvijeni u dovoljnoj mjeri] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
9	The median of [Generirali visoku turističku potrošnju] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
10	The median of [Poticali razvoj nerazvijenih područja] equals 3.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

Izvor: Istraživanje autora

Empirijske p vrijednosti na sve ponuđene tvrdnje o utjecaju selektivnog oblika turizma na razvoj turizma ne prelaze graničnu vrijednost 0,050, zbog čega se može donijeti zaključak da prevladava visoka razina slaganja s tvrdnjama.

Da postoji razlika u stupnju slaganja s tvrdnjama između Austrije i Republike Hrvatske se može utvrditi samo ako je razlika u slaganju s ponuđenim tvrdnjama različita od nule. Testiranje se provodi Wilcoxonovim testom.

Tablica 12. Wilcoxonov test za testiranje i utvrđivanje razlike u stupnju slaganja s tvrdnjama između Austrije i Republike Hrvatske

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The median of d.Implementirani su u strategije razvoja turizma equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
2	The median of d.Kreirali nove motive dolaska u destinaciju equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,106	Retain the null hypothesis.
3	The median of d.Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,115	Retain the null hypothesis.
4	The median of d.Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,024	Reject the null hypothesis.
5	The median of d.Zagovarali održiv razvoj turizma equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,002	Reject the null hypothesis.
6	The median of d.Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,078	Retain the null hypothesis.
7	The median of d.Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
8	The median of d.Razvijeni u dovoljnoj mjeri equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
9	The median of d.Generirali visoku turističku potrošnju equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,000	Reject the null hypothesis.
10	The median of d.Poticali razvoj nerazvijenih područja equals 0.	One-Sample Wilcoxon Signed Rank Test	,062	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

Izvor: Istraživanje autora

Da postoji razlika u stupnju slaganja s tvrdnjama između Austrije i Republike Hrvatske se može utvrditi samo ako je razlika u slaganju s ponuđenim tvrdnjama različita od nule.

Testiranjem je utvrđena razlika u tvrdnjama:

- Implementirani su u strategije razvoja turizma (empirijska p vrijednost <0,001)
- Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma (empirijska p vrijednost =0,024)
- Zagovarali održiv razvoj turizma (empirijska p vrijednost =0,002)
- Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine (empirijska p vrijednost <0,001)
- Razvijeni u dovoljnoj mjeri (empirijska p vrijednost <0,001)

- Generirali visoku turističku potrošnju (empirijska p vrijednost <0,001)

Razlika u razini slaganja nije utvrđena na tvrdnje:

- Kreirali nove motive dolaska u destinaciju (empirijska p vrijednost =0,106)
- Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima (empirijska p vrijednost =0,115)
- Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji (empirijska p vrijednost =0,078)
- Poticali razvoj nerazvijenih područja (empirijska p vrijednost = 0,062)

Slijedom rezultata provedenog testiranja donosi se zaključak da se hipoteza prihvaća kao istinita.

H1: Postoji povezanost između selektivnih oblika turizma i održivog razvoja.

Ova hipoteza će se provjeriti tako što će se istražiti mišljenje različitih dionika u turizmu, te ispitati mišljenje o važnosti primjene selektivnih oblika turizma te povezanosti s održivim razvojem. Istražiti će se u kolikoj mjeri su zastupljeni u Hrvatskoj i Austriji selektivni oblici, te će se usporediti sličnosti i razlike u njihovoj implementaciji.

Hipoteza se testira korelacijom.

Tablica 13. Utvrđivanje korelacije između utjecaja selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Republici Hrvatskoj

Correlations

		Održivi razvoj
Utjecaj selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Republici Hrvatskoj	Pearson Correlation	,203*
	Sig. (1-tailed)	,036
	N	80

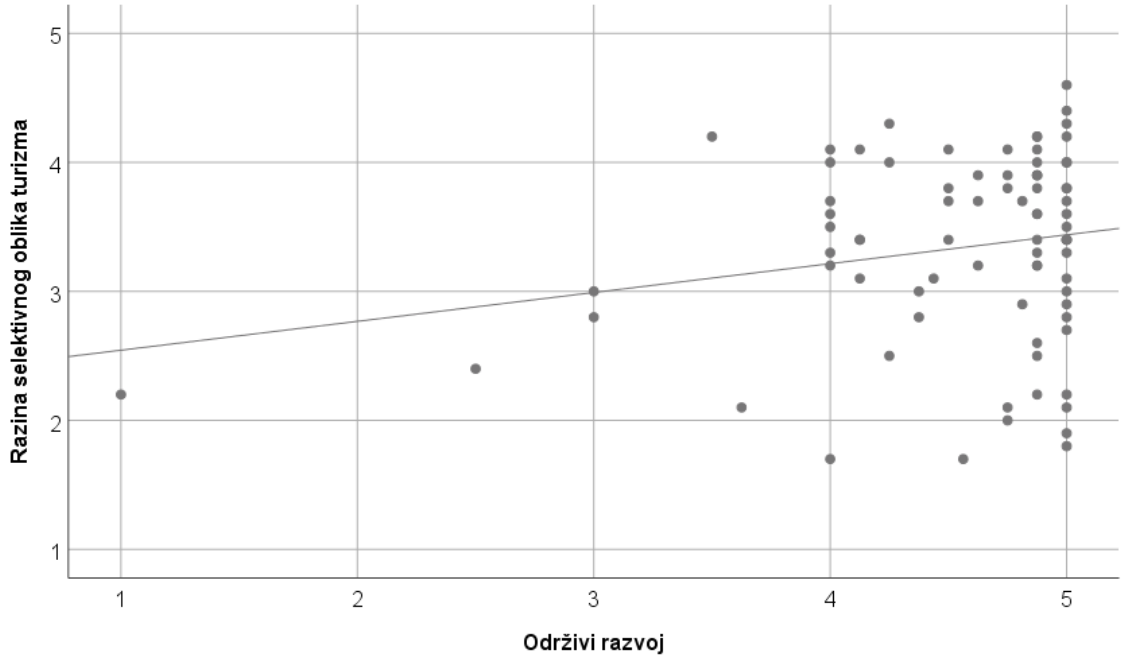
**. Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

Izvor: Istraživanje autora

Testiranjem povezanosti između razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj i održivog razvoja je utvrđeno postojanje pozitivne, slabe i statistički značajne povezanosti (r=0,203; emp. p =0,036).

Graf 4. Odnos razine selektivnog turizma i održivog razvoja

Izvor: Istraživanje autora

Tablica 14. Utvrđivanje korelacije između razine utjecaja selektivnog oblika turizma na razvoj turizma u Austriji i održivog razvoja

Correlations

		Održivi razvoj
Utjecaj selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Austriji	Pearson Correlation	,394**
	Sig. (1-tailed)	,000
	N	80

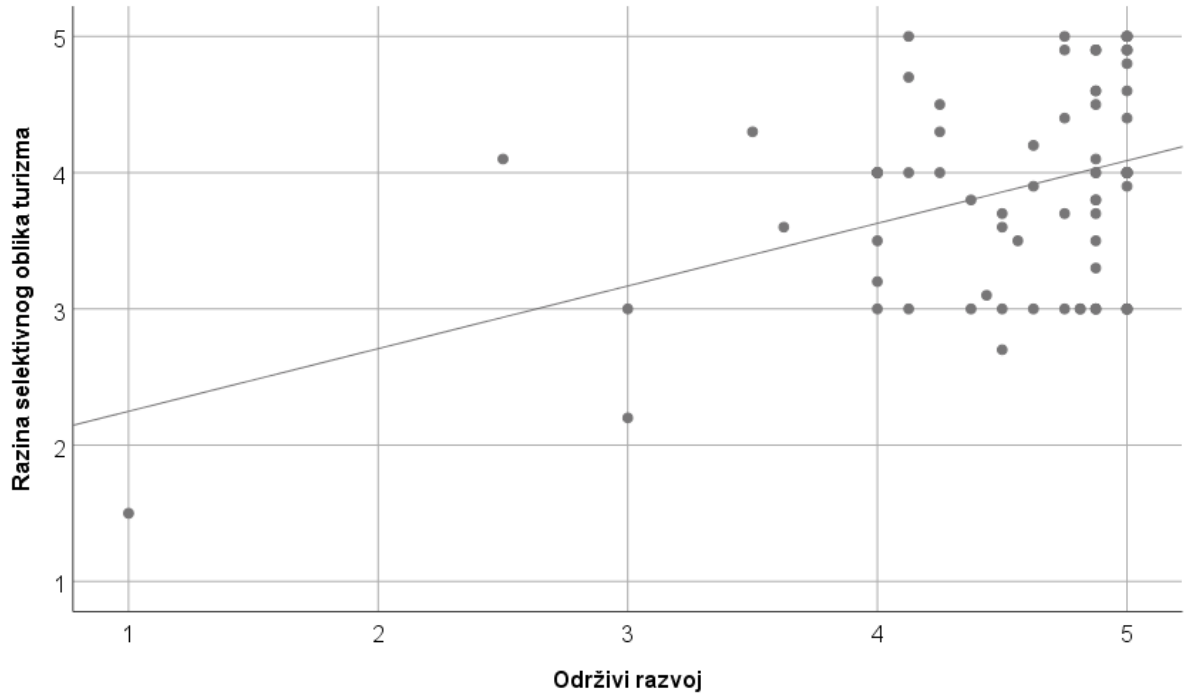
**. Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

Izvor: Istraživanje autora

Povezanost između razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Austriji i održivog razvoja je pozitivna, slaba i statistički značajna (r=0,394; emp. p<0,001).

Graf 5. Utvrđivanje odnosa razine selektivnog oblika turizma i održivog razvoja

Izvor: Istraživanje autora

Hipoteza se prihvaća kao istinita.

7. ZAKLJUČAK

Selektivni oblici turizma protuteža su masovnom turizmu te se razvijaju iz specifičnih interesa i motiva turista. U Republici Hrvatskoj takav razvoj selektivnog turizma započinje nakon prezasićenosti masovnom, ljetnom turizmu ali i nakon što je uočeno kako se selektivni oblici turizma mogu razvijati tijekom cijele godine odnosno u svim godišnjim dobima. Republika Hrvatska posjeduje veliku prirodnu resursnu osnovu na kojima selektivne vrste turizma mogu temeljiti svoj daljnji razvoj. Upravo zato što se većina selektivnih vrsta turizma temelji na prirodnim resursima bilo da je riječ o doticaju sa životinjskim ili biljnim vrstama, potrebno je ograničiti upotrebu neobnovljivih izvora prirode. Uočeno je kako je sve veća potrošnja takvih resursa te da bi se uspješno razvijao turizam i u svojoj daljnjoj budućnosti, potrebno je implementirati održivost i zaštitu okoliša kod svih dionika koji su povezani bilo sa pružanjem turističkih usluga ili sa razvijanjem strateških i operativnih planova turizma.

Jedan od važnijih preduvjeta za dugoročan i održiv razvoj turizma je kvalitetno i odgovorno planiranje prostora afirmirajući lokalne kulturne vrijednosti. Prije svega, potrebno je nove investicijske projekte razmatrati s aspekta očuvanja neobnovljivih resursa. Razvojem dodatnih usluga, sofisticiranih i konkurentnih proizvoda te stvaranjem veće vrijednosti, moguće je osmisliti turističku ponudu koja svojom specifičnošću zadovoljava goste, izbjegavajući pri tome stvaranje dodane vrijednosti masovnošću gostiju čime se izbjegava pretjerani utjecaj na okoliš. Potrebno je dakle osim provođenja politike zaštite okoliša i održivosti i podizanje razine svijesti lokalnog stanovništva pa tako i dionika i lokalne vlasti te turista koji dolaze u samu turističku destinaciju. Za uspješan i daljnji razvoj selektivnog ali i masovnog turizma, potrebno je implementirati načela održivosti u daljnji plan i razvoj.

SAŽETAK

Selektivni oblici turizma predstavljaju protutežu masovnom obliku turizma te se temelji na specifičnim interesima turista i motivima dolaska u turističku destinaciju. Postoje razne definicije i podjele za selektivni turizam, no najvažnije je napomenuti kako se temelje na prirodnim i antropogenim resursima, odnosno na resursnoj osnovi turističke destinacije. Što je turistička destinacija bogatija resursima, to je veća mogućnost za razvoj širokog raspona selektivnih oblika turizma. Selektivni oblici turizma podrazumijevaju uključivanje lokalne kulture, domaćih i autohtonih proizvoda toga kraja, visoko personaliziranu uslugu i visoku kvalitetu usluge. Održivost i održivi razvoj usko su povezani sa selektivnim oblicima turizma te je u posljednje vrijeme sve veći naglasak na tome s obzirom da bi se turizam trebao planirati i osmišljavati planski i strateški te sukladno tome i razvijati. Zbog sprječavanja prekomjerne devastacije okoliša te neobnovljivih prirodnih resursa, potrebno je sve češće u rad poduzeća implementirati načela održivog upravljanja i razvijanja turističkih aktivnosti. Glavna svrha ovog rada je utvrditi razlike između razvoja selektivnih oblika turizma Republike Hrvatske i Austrije te definirati na čemu počivaju razlike i potvrditi postavljene hipoteze u radu. Cilj ovog rada je definirati važnost i potrebu održivog razvoja selektivnih oblika turizma i načine implementacije u daljnji razvoj turizma.

Ključne riječi: selektivni oblici turizma, održivi razvoj, prirodna resursna osnova

SUMMARY

Special interest tourism counterbalances the mass form of tourism based on the specific interests of tourists and the motives for arriving at a tourist destination. There are various definitions for and divisions of special interest tourism, and there is no way to explain how natural and anthropogenic resources can be on the resource base of tourist destinations. The more resource-rich a tourist destination is, the greater the opportunity to develop the widely available selective form of tourism. Special interest tourism involves the inclusion of local cultures, local and indigenous products in the area, and highly personalized, high quality service. Sustainability and sustainable development are closely linked to the selective forms of tourism, which have been increasingly emphasized in recent times, since tourism should be planned in a thorough and strategic way and, accordingly, developed. In order to prevent excessive devastation of the environment and independent natural resources, it is increasingly necessary to implement the principle of sustainable management and development of tourism activities in the work of enterprises. The main purpose of this paper is to identify the differences between the development of special interest tourism in the Republic of Croatia and Austria, and to define the differences to confirm the hypotheses in the paper. The aim of this paper is to define the importance and the need for the sustainable development of special interest tourism and its implementation in the further development of tourism.

Keywords: special interest tourism, sustainable development, natural resource base

LITERATURA

Knjige, radovi, znanstveni časopisi i studije:

1. Arifhodžić, M. (2014): Odgovorni turizam i proces edukacijske interakcije. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke,Vol. 6-7 No. 6-7, 2014.
2. Bačun, D., Matešić, M., Omazić, M.A., (2012.), „Leksikon održivog razvoja“, Zagreb, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj.
3. Ćurić, K. (2010): Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta,Vol. 1 No. 1
4. Douglas N., Derrett R., 2001., Special Interest Tourism, National library of Australia.
5. Geić, S. (2011.) Menadžment selektivnih oblika turizma. Split: Sveučilišni studijski centar za stručne studije
6. Hahn, Robert W. 1989. "Economic Prescriptions for Environmental Problems: How the Patient Followed the Doctor's Orders." Journal of Economic Perspectives, 3 (2): 95-114.
7. Hrabrovski-Tomić, E. (2008.) Selektivni oblici turizma. Sremska Kamenica: Fakultet za uslužni biznis.
8. Jadrešić, V. : Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma. Pletada, Zagreb, 2010
9. Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
10. Kovačić, T. i sur. (2019). Usporedba turističke posjećenosti Republike Hrvatske i Republike Austrije. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Vol. 10 No. 1, 2019.
11. Luković, T.: Power Point, predavanja na kolegiju „Menadžment malih poduzeća“, zimski semestar 2007. godine.
12. Mccool, Stephen & Butler, Richard & Buckley, Ralf & Weaver, David & Wheeller, Brian. (2013). Is Concept of Sustainability Utopian: Ideally Perfect but Impracticable?. Tourism Recreation Research. 38. 213-242.
13. Miljak, T. i sur. (2012): Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu na primjeru Republike Hrvatske. Učenje za poduzetništvo, Vol. 2 No. 2.
14. Vlada Republike Hrvatske, (2013.), „Strategija razvoja turizma RH do 2020.“, Zagreb, str.3

15. Zaninović, V. (2003): „Segmentacija i poticanje selektivnih oblika hrvatskog turizma – spoj izvornog i modernoga“, Tourism and hospitality management. Vol. 9, No. 2.
16. Zelenika, R. (2000.): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, četvrto izdanje, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Internet izvori:

1. Advantage Austria https://www.advantageaustria.org/international/zentral/business-guide-oesterreich/importieren-aus-oesterreich/tourismus-nach-oesterreich/Ueberblick.bs.html pristupljeno 03.09.2019.
2. Agroklub: Šuma i voda https://www.agroklub.com/sumarstvo/suma-i-voda/10796/ pristupljeno 03.08.2019.
3. Austrija https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/austria_hr pristupljeno 20.08.2019.
4. Austrija turizam https://www.austria.info/hr/aktivnosti/grad-i-kultura/austrija-sjeciste-europe/festivali-za-sva-osjetila pristupljeno 03.09.2019.
5. Hrvatska turistička zajednica: Od resursa do turističkog proizvoda https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-12/Snjezana-Boranic-Zivoder-OD-RESURSA-DO-TURISTICKOG-PROIZVODA-4120.pdf pristupljeno 03.08.2019.
6. Interreg: Priručnik o uspješnim i inovativnim praksama za održivi turizam u zaštićenim područjima https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Handbook-Sustainable-Tourism-HR-CEETO-Interreg.pdf pristupljeno 3.09.2019.
7. Luković, T. (2008). Selektivni turizam, hir ili znanstveno-istraživačka potreba. Acta turistica nova, 2 (1), 51-74. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/37744 pristupljeno 09.02.2019
8. Ministarstvo Republike Austrije https://www.bmnt.gv.at/english/Tourism0.html pristupljeno 02.09.2019.
9. Održivi razvoj, raspoloživo na: http://www.policy.hu/pesic/GLAVA_1.pdf, str. 13 pristupljeno 09.02.2019
10. Održivi turizam http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=7 pristupljeno 02.07.2019
11. Održivi razvoj u RH http://socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvjesce-Odr%C5%BEivi-razvoj-u-RH-Pavic-Rogosic.pdf pristupljeno 10.07.2019

POPIS TABLICA

Tablica 1. Stakeholderi i područja održivog razvoja u turizmu 15
Tablica 2. Stupanj slaganja ispitanika o utjecaju selektivnih oblika turizma na razvoj turizma za Republiku Hrvatsku..... 35
Tablica 3. Stupanj slaganja ispitanika o utjecaju selektivnih oblika turizma na razvoj turizma Republike Austrije 36
Tablica 4. Stupanj slaganja ispitanika o održivom razvoju u razvoju turizma 37
Tablica 5. Odnos razine važnosti selektivnih oblika turizma između Republike Hrvatske i Austrije..... 38
Tablica 6. Razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma Republike Hrvatske 40
Tablica 7. Prosječna razina utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj i Austriji..... 40
Tablica 8. Wilcoxonov test za analizu tvrdnji utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj turizma 41
Tablica 9. Wilcoxonov test za testiranje razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj ukupnog turizma..... 42
Tablica 10. Stupanj slaganja ispitanika o razine utjecaja selektivnih oblika turizma na ukupan razvoj turizma Austrije 43
Tablica 11. Wilcoxonov test za testiranje razine utjecaja selektivnih oblika turizma na razvoj ukupnog turizma..... 44
Tablica 12. Wilcoxonov test za testiranje i utvrđivanje razlike u stupnju slaganja s tvrdnjama između Austrije i Republike Hrvatske..... 45
Tablica 13. Utvrđivanje korelacije između utjecaja selektivnog turizma na razvoj ukupnog turizma u Republici Hrvatskoj 46

POPIS SLIKA I GRAFOVA

Slika 1. Sastavnice održivog razvoja turizma 11

Graf 1. Spolna struktura ispitanika 33
Graf 2. Obrazovna struktura ispitanika 33
Graf 3. Dobna struktura ispitanika 34

PRILOG: Anketni upitnik

Istraživanje o utjecaju razvoja selektivnih oblika turizma u Hrvatskoj i u Austriji

Anketa je izrađena u svrhu izrade diplomskog rada na Ekonomskom fakultetu u Splitu, te će podatci biti iskorišteni isključivo za internu uporabu te statističku obradu u svrhu istraživanja. Za ispunjavanje je potrebno 2 minute. Unaprijed se zahvaljujem na utrošenom vremenu za ispunjavanje ove ankete.

I.Dio

Spol:

- Muško
- Žensko

Dobna skupina:

- 18 i manje
- 19-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 55 i više

Razina obrazovanja:

- Srednja stručna sprema
- Viša stručna sprema
- Visoka stručna sprema
- Other:

II. dio

Usporedba dosadašnjeg stanja razvoja selektivnih oblika turizma u Hrvatskoj i Austriji.

-Pod selektivne oblike turizma se ubrajaju: eko, kulturni, ruralni, sportsko-avanturistički, manifestacijski, zdravstveni, vjerski, gastronomski.

Molim ocijenite slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Selektivni oblici turizma u Hrvatskoj su posljednjih godina ...

- Implementirani u strategije razvoja turizma
- Kreirali nove motive dolaska u destinaciju
- Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima
- Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma
- Zagovarali održiv razvoj turizma
- Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji
- Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine
- Razvijeni u dovoljnoj mjeri
- Generirali visoku turističku potrošnju
- Poticali razvoj nerazvijenih područja

Predloženi odgovori su :

- U potpunosti se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

Molim ocijenite slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Selektivni oblici turizma u Austriji su posljednjih godina ...

- Implementirani su u strategije razvoja turizma
- Kreirali nove motive dolaska u destinaciju
- Stvarali pozitivan ugled na emitivnim tržištima
- Smatrani bitnima za kvalitetan razvoj turizma
- Zagovarali održiv razvoj turizma
- Stvarali dodatnu ponudu u destinaciji
- Omogućavali ravnomjerni broj turista tijekom cijele godine
- Razvijeni u dovoljnoj mjeri
- Generirali visoku turističku potrošnju

- Poticali razvoj nerazvijenih područja

Predloženi odgovori su :

- U potpunosti se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

III. dio

Povezanost između selektivnih oblika turizma i održivog razvoja.

Molim ocijenite slaganje sa sljedećim tvrdnjama:

- Turizam traži kvalitetan, prirodan i očuvan prostor
- Narušavanjem i uništavanjem prirode se remeti dugoročni razvitak turizma
- Ekološka svijest društva je bitna za daljnji razvoj
- Održiv načina razvoja je ključan za budućnost
- Očuvan okoliš bitan je element turističke privlačnosti destinacije
- Održivim razvojem turizma se maksimiziraju koristi
- Potrebno je prethodno planirati te kontrolirati razvoj
- Odgovorniji odnos prema okruženju olakšava razvoj

Predloženi odgovori su :

- U potpunosti se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

Ocijenite Vaše mišljenje...

U kolikoj mjeri su povezani selektivni oblici turizma s održivim razvojem (1-5)